

Greek

The Your Journey Foundation Bricks

**Your
Journey**

Υαυγ Journey

Τα Foundation Bricks του έργου Your Journey διερευνούν τις εμπειρίες και τα αποτελέσματα των εργαστηρίων που σχεδιάστηκαν για να υποστηρίξουν ντόπιους και νεοαφιχθέντες νέους να νιώσουν σαν στο σπίτι τους στις χώρες υποδοχής και να προωθήσουν την κοινωνική ένταξη. Τα εργαστήρια ενσωμάτωσαν διαδραστικά και δημιουργικά στοιχεία, όπως η αφήγηση ιστοριών, η λήψη φωτογραφιών και οι ομαδικές δραστηριότητες για την ενθάρρυνση της δημιουργικότητας και της σύνδεσης. Στο θεωρητικό πλαίσιο αναπτύσσουμε διάφορες έννοιες όπως το "Feeling at home", η κοινωνική ένταξη, η δυναμική εντός και εκτός ομάδας και η ενσυναίσθηση. Επιπλέον, εξηγείται η χρήση των τεχνών, ιδίως της φωτο-φωνής (photovoice) και της αφήγησης ιστοριών, καθώς αποτέλεσαν κεντρικό στοιχείο της προσέγγισης του εργαστηρίου. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι συμμετέχοντες βρήκαν τα εργαστήρια θετικά και ευχάριστα, με την πλειοψηφία να εκφράζει ικανοποίηση και αίσθηση σύνδεσης. Ελπίζουμε να προσφέρουμε χρήσιμες πληροφορίες σχετικά με την αξία των δημιουργικών και διαδραστικών προσεγγίσεων στην υποστήριξη της αίσθησης του σπιτιού και της αίσθησης του ανήκειν των ντόπιων νέων και των νέων με προσφυγικό υπόβαθρο (νεοαφιχθέντων).

Funded by
the European Union

This book has been developed within the framework of the project "YOUR JOURNEY", (reference number: 2021-1-NL02-KA220-YOU-000029173).

Financed by the European Union.

Views and opinions expressed are however those of the authors only and do not necessarily reflect those of the European Union or the National Agency. Neither the European Union nor the National Agency can be held responsible for them.

PARTNERS

STICHTING
CULTUURGENERATIE

ΣΥΝΕΡΓΕΙΟ
ΜΟΥΣΙΚΟΥ
ΘΕΑΤΡΟΥ

Hogeschool
van Amsterdam

SAGAPÒ

Περιεχόμενα

1 Εισαγωγή στα Θεμέλια Υλικά (Foundation Bricks) του έργου YOUR JOURNEY	4
2 Θεωρία	5
2.1 Νεοαφιχθέντες	6
2.2 Το να νιώθεις σπίτι σου (Feeling at home)	7
2.3 Κοινωνική συμπερίληψη	8
2.4 Εντός και εκτός ομάδας	8
2.5 Ενσυναίσθηση	9
3 Η χρήση της τέχνης	10
3.1 Η χρήση των εικόνων	10
3.1.1 Φωτο-φωνή (Photovoice)	11
3.1.2 Φωτο-εκμαίευση	11
3.2 Η χρήση της αφήγησης ιστοριών	11
3.3 Πώς τα εργαστήρια συνδέουν	12
4 Τοπική συνθήκη	13
4.1 Γενική κατάσταση/Οπτική	13
4.2 Ο αριθμός των προσφύγων	14
4.3 Οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά	15
4.4 Κυβερνητική οπτική	16
4.5 Συστήματα υποστήριξης	16
4.6 Κύριες προκλήσεις για τους πρόσφυγες	17
4.7 Εντάσεις μεταξύ ντόπιων και νεοαφιχθέντων νέων	18
4.8 Δυνατότητες, ελπίδες και όνειρα	19
4.9 Η αξία της εργαλειοθήκης στη Χώρα	19
5 Μεθοδολογία	20
6 Αποτελέσματα	21
6.1 Ελλάδα	23
6.1.1 Εμπειρία εργαστηρίου	23
6.2 Ολλανδία	26
6.2.1 Εμπειρία εργαστηρίου	26
6.2.2 Feeling at home	27
6.3 Ιταλία	29
6.3.2 Feeling at home	30
6.4.2 Feeling at home	33

1 Εισαγωγή στα Θεμέλια Υλικά (Foundation Bricks) του έργου YOUR JOURNEY

Η Ψυχή είναι ένας ξένος που προσπαθεί να βρει ένα Σπίτι κάπου που δεν είναι πού - Ρουμί

Κάθε ταξίδι είναι μια ιστορία και κάθε ιστορία είναι ένα ταξίδι. Αλλά δεν είναι κάθε ταξίδι το ίδιο. Η μόνη ομοιότητα μεταξύ κάθε ταξιδιού είναι ότι ο πρωταγωνιστής πέρασε από μια ποικιλία εμπειριών και στο τέλος απέκτησε σοφία και διορατικότητα.

Τουλάχιστον 89 εκατομμύρια άνθρωποι σε όλο τον κόσμο αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους, έπρεπε να κάνουν ένα ταξίδι και δημιούργησαν, ο καθένας από αυτούς μια μοναδική ιστορία. Ανάμεσά τους βρίσκονται σχεδόν 27,1 εκατομμύρια πρόσφυγες, εκ των οποίων οι μισοί περίπου είναι κάτω των 18 ετών (UNHCR - Αριθμοί με μια ματιά). Νέοι που φτάνουν σε νέες χώρες, ήδη με τόσες εμπειρίες που κάποιος από εμάς ίσως να μην αποκτήσουν ποτέ. Πρέπει να ξεκινήσουν μια νέα ζωή σε μια νέα χώρα. Πρέπει να δημιουργήσουν ένα νέο σπίτι για τον εαυτό τους, αλλά τι σημαίνει γι' αυτούς η αίσθηση του σπιτιού;

Σκοπός αυτού του προγράμματος είναι να διερευνήσει διαφορετικές προοπτικές σχετικά με το τι χρειάζεται για να "αισθάνεται κανείς σαν στο σπίτι του" μέσω της δημιουργικότητας, ιδίως της φωτογραφίας και της αφήγησης ιστοριών. Από την ιδέα ότι ο καθένας έχει κάνει ένα ταξίδι για να φτάσει στο εδώ και τώρα και η σοφία και η διορατικότητα που αποκτήθηκε κατά τη διάρκεια αυτού του ταξιδιού είναι η βάση για την παρούσα κατάσταση ύπαρξης του καθενός, είναι ενδιαφέρον να βάλουμε διαφορετικές προοπτικές δίπλα-δίπλα. Είναι διαφορετικό το "τι χρειάζεται για να "νιώθεις σπίτι σου" όταν έχεις έρθει από μακριά και έχεις ξεφύγει από μια κατάσταση που ήταν απειλητική από το να έχεις αφήσει τη γονική φωλιά και να διαμορφώνεις μια νέα ζωή μέσα στην ίδια χώρα/πόλη;

Θα υπάρχουν διαφορές, αλλά πιθανότατα θα υπάρχουν και πολλές ομοιότητες. Πώς σχετίζονται αυτές μεταξύ τους; Τι θα συμβεί αν μοιραστείτε τις ιστορίες και αρχίσετε να αναζητάτε μαζί μια νέα ιστορία; Και πώς φαντάζεστε μια νέα ιστορία, ατομικά ή/και συλλογικά, ώστε να μπορείτε να τη μοιραστείτε με άλλους;

Ο στόχος του Your Journey – Θεμέλια Υλικά είναι να προσφέρει στους επαγγελματίες (νέους) "θεωρητικά υλικά" για να σκεφτούν και να αναπτύξουν εργαστήρια για να συνδέσουν νέους με τοπικό και προσφυγικό υπόβαθρο, προκειμένου να οικοδομήσουν ισχυρές ειρηνικές κοινότητες όπου όλοι θα αισθάνονται ότι συμπεριλαμβάνονται και ότι νιώθουν σαν στο σπίτι τους. Το Your Journey - Foundation Bricks αποτελεί ένα ντουέτο με το Your Journey-Guidelines όπου περιγράφεται η διαδικασία στην οποία μπορούν να επιλεγούν και να χρησιμοποιηθούν ασκήσεις για συγκεκριμένα πλαίσια. Μαζί με τις Your Journey - Ασκήσεις και ένα σύνολο εικόνων αποτελούν την Εργαλειοθήκη του Your Journey.

Η εργαλειοθήκη Your Journey απευθύνεται σε:

Εργαζόμενους στη νεολαία, εκπαιδευτικούς, καλλιτέχνες, νέους ηγέτες, κοινωνικούς λειτουργούς, εθελοντές, κοινωνικούς επιχειρηματίες:

1. οι οποίοι εργάζονται με ομάδες νέων με διαφορετικό υπόβαθρο, ιδίως με προσφυγικό υπόβαθρο, αλλά και με άλλο μεταναστευτικό υπόβαθρο,
2. που εργάζονται σε εκπαιδεύσεις/εκπαιδευτικά ιδρύματα με φοιτητές ή μαθητές με διαφορετικό υπόβαθρο- ιδίως με προσφυγικό υπόβαθρο
3. που συμμετέχουν σε κοινοτικά καλλιτεχνικά έργα που διευκολύνουν την κοινωνική συνοχή μεταξύ των νέων,
4. οι οποίοι έχουν τη δική τους οργάνωση που προσπαθεί να κάνει τους νέους να αισθάνονται σαν στο σπίτι τους και να συνδέονται μεταξύ τους.

Αυτός ο κατάλογος δεν είναι εξαντλητικός, οπότε άλλοι επαγγελματίες μπορεί να βρουν άλλα πλαίσια στα οποία η εργαλειοθήκη είναι χρήσιμη, αλλά αυτά τα πλαίσια δίνουν στον αναγνώστη μια ιδέα για το πού και πότε μπορεί να χρησιμοποιηθεί η εργαλειοθήκη "Your Journey".

Περίγραμμα των θεμέλιων υλικών:

Στο δεύτερο κεφάλαιο, αναλύουμε τον όρο "Νεοεισερχόμενοι" στο πλαίσιο της παγκόσμιας προσφυγικής κρίσης, δίνοντας έμφαση στην ευαλωτότητα όσων έχουν εγκαταλείψει τις εστίες τους. Συζητάμε τις διαφοροποιήσεις στις προσεγγίσεις των ευρωπαϊκών χωρών όσον αφορά την υποδοχή των νεοεισερχομένων και τη διάκριση μεταξύ αιτούντων άσυλο και προσφύγων. Επιπλέον, διερευνούμε τη σημασία της αίσθησης του σπιτιού, συγκρίνοντας τις εμπειρίες των νέων που έχουν εγκαταλείψει τα σπίτια τους με εκείνες που έχουν ζήσει στον ίδιο τόπο όλη τους τη ζωή. Επικεντρωνόμαστε επίσης στις μετατοπίσεις προς την κοινωνική ένταξη και την προσέγγιση των ικανοτήτων, με στόχο την ενίσχυση της ενσυναίσθησης και τη μείωση του χάσματος μεταξύ των ομάδων. Η ενότητα 2.4 αφορά στις προκλήσεις της δυναμικής εντός και εκτός ομάδας και στη σημασία της αλληλεπίδρασης και της ενσυναίσθησης. Καταλήγουμε με την προσέγγιση του ρόλου της ενσυναίσθησης στην προώθηση θετικών στάσεων και συζητείται η συμφιλίωση των διαφορών.

Στο κεφάλαιο 3 αναλύουμε τη χρήση των τεχνών, συμπεριλαμβανομένων των εικόνων, της φωτο-φωνής (photovoice), της φωτο-εκμείωσης και της αφήγησης ιστοριών, ως εργαλεία για τη διερεύνηση των υποκειμενικών διαφορών και την προώθηση της κοινωνικής ένταξης και της αίσθησης του σπιτιού ως πιθανά αποτελέσματα των παρεμβάσεων. Στη συνέχεια συζητούνται η μέθοδος και τα αποτελέσματα και στο τελευταίο κεφάλαιο διατυπώνονται ορισμένα συμπεράσματα.

Στο κεφάλαιο 4 παρέχεται μια σύντομη επισκόπηση των τοπικών συνθηκών στη Γερμανία, την Ολλανδία, την Ιταλία και την Ελλάδα όσον αφορά τους πρόσφυγες και τους νεοαφιχθέντες. Καλύπτει διάφορες πτυχές, όπως το νομικό πλαίσιο για το άσυλο, το δημόσιο αίσθημα, τον αριθμό των προσφύγων, τα οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά, τις κυβερνητικές προοπτικές, τα συστήματα υποστήριξης, τις κύριες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι πρόσφυγες, τις εντάσεις μεταξύ της ντόπιας και της νεοφερμένης νεολαίας και τις δυνατότητες, τις ελπίδες και τα όνειρα των νέων προσφύγων. Συζητείται επίσης η δυναμική αξία της εργαλειοθήκης σε κάθε χώρα, τονίζοντας το ρόλο της στην προώθηση θετικών αλληλεπιδράσεων και επικοινωνίας μεταξύ ντόπιων και νεοεισερχόμενων νέων.

Στο κεφάλαιο 5 δίνεται μια σύντομη επισκόπηση της μεθόδου, ενώ στο κεφάλαιο 6 αναφέρονται τα αποτελέσματα. Το κεφάλαιο εμβαθύνει στα γενικά αποτελέσματα και στα αποτελέσματα ανά χώρα και στο τελευταίο κεφάλαιο διατυπώνονται ορισμένα συμπεράσματα.

2 Θεωρία

2.1 Νεοαφιχθέντες

Όπως αναφέρθηκε, τουλάχιστον 89 εκατομμύρια άνθρωποι σε όλο τον κόσμο έχουν αναγκαστεί να εγκαταλείψουν τις εστίες τους, ανάμεσά τους σχεδόν 27,1 εκατομμύρια πρόσφυγες, εκ των οποίων οι μισοί περίπου είναι κάτω των 18 ετών (UNHCR - Figures at a Glance). Ο αιτών ασύλου είναι κάποιος που, για διάφορους λόγους, έχει εγκαταλείψει τη χώρα καταγωγής του για να αναζητήσει προστασία σε άλλη χώρα, ζητώντας άσυλο. Όταν κάποιος αιτείται άσυλο, θέλει να αναγνωριστεί ως πρόσφυγας. Όσο δεν έχει ληφθεί απόφαση σχετικά με την αίτηση ασύλου, το άτομο αυτό παραμένει αιτών ασύλου.

Συνήθως ελέγχεται αν ο αιτών ασύλου εμπίπτει στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες και, επομένως, αναγνωρίζεται ως πρόσφυγας. Συνεπώς, δεν είναι κάθε αιτών ασύλου πρόσφυγας. Σύμφωνα με τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες του 1951, πρόσφυγας είναι κάποιος που έχει "βάσιμους φόβους" στη χώρα καταγωγής του για δίωξη λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, πολιτικών πεποιθήσεων ή συμμετοχής σε συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα.

Στην Ολλανδία, όταν ένας αιτών ασύλου είναι πρόσφυγας, λαμβάνει προσωρινή άδεια διαμονής για περίοδο πέντε ετών. Ο πρόσφυγας με άδεια διαμονής ονομάζεται "κάτοχος status" ή "κάτοχος άδειας". Λόγω της αρνητικής χροιάς των λέξεων πρόσφυγες (και μετανάστες) έχει καθιερωθεί ο όρος "νεοαφιχθέντες" (newcomers). Οι νεοαφιχθέντες δεν έχουν γεννηθεί στη νέα χώρα, αλλά έχουν έρθει εδώ με σκοπό να μείνουν για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Συνεπώς, ο όρος newcomers περιλαμβάνει επίσης τους πρόσφυγες και τους κατόχους καθεστώτος, καθώς και άλλα άτομα που έχουν έρθει στη νέα χώρα, για παράδειγμα, για οικογενειακή επανένωση, σπουδές ή εργασία (<https://www.mycoa.nl/nl/content/asielzoeker-vluchteling-statushouder-en-nieuwkomer-wat-het-verschil>).

Τα τελευταία χρόνια, οι ευρωπαϊκές χώρες έχουν διαφοροποιηθεί ως προς τον τρόπο με τον οποίο υποδέχονται τους νεοαφιχθέντες. Μπορούμε κάλλιστα να φανταστούμε ότι αυτό έχει αντίκτυπο στην αντίληψη των προσφύγων και στο αν θέλουν ή όχι να παραμείνουν στη χώρα. Για παράδειγμα, σε ορισμένες χώρες ο χρόνος αναμονής για οικογενειακές επανενώσεις έχει παραταθεί, ορισμένες έχουν περικόψει τα επιδόματα για τους πρόσφυγες, ορισμένες έχουν ωθήσει περισσότερο προς την επανεγκατάσταση, αλλά για παράδειγμα η Γερμανία έχει δεχτεί σχεδόν όλους τους αιτούντες ασύλου που βρέθηκαν να είναι νόμιμοι πρόσφυγες (Abdelaaty & Steele, 2022).

Το 2021, αιτούντες ασύλου ήρθαν στην Ευρώπη από περίπου 140 χώρες. Οι περισσότερες αιτήσεις που υποβλήθηκαν για πρώτη φορά κατατέθηκαν σε: Γερμανία (148.200), Γαλλία (103.800), Ισπανία (62.100), Ιταλία (43.900) και Αυστρία (36.700) (https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/statistics-migration-europe_en#overall-figures-of-immigrants-in-european-society). Ως εκ τούτου, το έργο αυτό πραγματοποιείται σε 4 ευρωπαϊκές χώρες, τη Γερμανία, την Ολλανδία, την Ελλάδα και την Ιταλία. Μπορούμε να φανταστούμε ότι περισσότερο οι σκανδιναβικές χώρες, η Γερμανία

και η Ολλανδία μπορεί να είναι πιο δημοφιλείς για επανεγκατάσταση από την Ιταλία ή την Ελλάδα, και ως εκ τούτου η αντίληψη του σπιτιού μπορεί να διαφέρει.

Μπορούμε να φανταστούμε ότι οι άνθρωποι που έχουν εγκαταλείψει τα σπίτια τους είναι εκτεθειμένοι σε πολλούς κινδύνους πριν από την πτήση, κατά τη διάρκεια της πτήσης και κατά την άφιξη, οι οποίοι τους καθιστούν ευάλωτους στην ανάπτυξη προβλημάτων ψυχικής υγείας, γι' αυτό αποφασίσαμε ότι αυτό το πρόγραμμα δεν απευθύνεται σε αυτούς που μόλις έφτασαν, αλλά σε αυτούς που βρίσκονται ήδη εδώ, έχουν εγκατασταθεί λίγο και για τους οποίους το αίσθημα του σπιτιού αρχίζει να γίνεται σημαντικό, τους νεοαφιχθέντες.

2.2 Το να νιώθεις σπίτι σου (Feeling at home)

Η έννοια του σπιτιού είναι μια ζωτική πτυχή της ανθρώπινης ζωής, με τη ζεστασιά, την ασφάλεια, τους αγαπημένους μας και μια στέγη πάνω από το κεφάλι μας να είναι μεταξύ των λέξεων που έρχονται στο μυαλό μας όταν σκεφτόμαστε το σπίτι. Η σημασία του σπιτιού αποκτά ολοένα και μεγαλύτερη σημασία κατά τη συζήτηση της θεωρίας και την εφαρμογή λύσεων για την αντιμετώπιση της παγκόσμιας ανθρωπιστικής κρίσης (Kale et al., 2019), η οποία εξακολουθεί να αυξάνεται. Όλοι οι πρόσφυγες μοιράζονται το πρωταρχικό χαρακτηριστικό της απώλειας των σπιτιών τους και ορίζονται ως άτομα που έχουν εκτοπιστεί από τα σπίτια τους (Παπαδόπουλος, 2002). Τα άτομα αυτά έχουν συχνά ένα δύσκολο ταξίδι, καθώς αναγκάζονται να εξοριστούν και μερικές φορές να συνειδητοποιήσουν ότι δεν μπορούν ποτέ να επιστρέψουν στην πατρίδα τους, με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζουν συναισθηματικές, γνωστικές, συμπεριφορικές και σωματικές δυσκολίες (Dieterich-Hartwell & Koch, 2017).

Οι έρευνες για τη μετανάστευση σημειώνουν συχνά ότι το σπίτι, η ταυτότητα και το ανήκειν συνδέονται με μια συγκεκριμένη γεωγραφική τοποθεσία. Όταν κάποιος αναγκάζεται να φύγει, χάνει το σπίτι του και γίνεται "χωρίς ρίζες" (Murcia, 2019). Ωστόσο, σύμφωνα με την Murcia (2019), το σπίτι είναι κάτι περισσότερο από ένα φυσικό μέρος. Το σπίτι μπορεί να θεωρηθεί καλύτερα "ως ένα ιδιαίτερα σημαντικό είδος τόπου με τον οποίο, και εντός του οποίου, βιώνουμε ισχυρούς κοινωνικούς, ψυχολογικούς και συναισθηματικούς δεσμούς" (Easthope, 2004, σ. 135). Μπορεί να είναι ένας θετικός τόπος διέγερσης και ευκολίας, αλλά μπορεί επίσης να είναι ένας αρνητικός τόπος απογοήτευσης και ανησυχίας.

Ανεξάρτητα από το αν η εμπειρία είναι θετική ή αρνητική, όλα τα άτομα έχουν την αίσθηση του σπιτιού, ακόμη και αν δεν είναι μια πραγματική εμπειρία ενός σπιτιού. Το να βρίσκεται κανείς στο σπίτι του μπορεί να είναι ένα προνόμιο, όπου νιώθει ασφάλεια και ιδιαιτερότητα, αλλά μπορεί επίσης να είναι ένας τόπος ανασφάλειας, βίας και τρόμου (Blunt and Dowling, 2006 στο Kale et al., 2019). Το σπίτι δεν είναι μόνο ένας φυσικός χώρος όπου κάποιος έχει μια στέγη πάνω από το κεφάλι του και ικανοποιούνται οι βιολογικές του ανάγκες. Είναι επίσης ένας "κοινωνικός, πολιτισμικός, πολιτικός και συναισθηματικός χώρος όπου τα άτομα δίνουν νόημα στις καθημερινές εμπειρίες της ζωής τους" (Murcia, 2019, σ. 1516).

Η έρευνα δείχνει ότι ακόμη και για όσους συνδέουν το σπίτι με ένα μοναδικό, ορισμένο μέρος, αυτό παραμένει δυναμικό. Όταν η σύγκρουση και ο εκτοπισμός αποτελούν μέρος του ταξιδιού, το σπίτι γίνεται ένας χώρος που μεταμορφώνεται συνεχώς (Habib, 1996- Korac, 2009- Murcia, 2019). Έτσι, ανάλογα με τις περιστάσεις, το σπίτι μπορεί να είναι "χαμένο και να μην βιώνεται πουθενά", αλλά μπορεί επίσης να είναι "κινήτο και να βιώνεται εν κινήσει" (Murcia, 2019).

Στο έργο μας, είναι ενδιαφέρον να διερευνήσουμε αν οι νέοι που έχουν εγκαταλείψει τις εστίες τους και εκείνοι που έχουν ζήσει στο ίδιο χωριό ή την ίδια πόλη όλη τους τη ζωή βιώνουν

διαφορετικά το αίσθημα του σπιτιού. Μήπως έχουν περισσότερα κοινά στοιχεία από ό,τι θα μπορούσε κανείς αρχικά να υποθέσει; Ο εντοπισμός των κοινών σημείων μπορεί να προκαλέσει ενσυναίσθηση, να μειώσει το χάσμα μεταξύ των μελών εντός και εκτός της ομάδας και να προωθήσει τη συμπερίληψη μεταξύ των επαγγελματιών που εργάζονται με αυτά τα άτομα.

2.3 Κοινωνική συμπερίληψη

Η έρευνα δείχνει ότι είναι δύσκολο για τους νέους πρόσφυγες να βρουν πραγματικά τη θέση τους στην κοινωνία. Γνωρίζουμε από την εμπειρία μας σε άλλα εθνικά και διακρατικά έργα ότι αυτού του είδους τα έργα μπορούν να συμβάλουν σημαντικά στην ανάπτυξη σχέσεων μεταξύ των προσφύγων και άλλων ομάδων της κοινωνίας, αυξάνοντας την συμπερίληψη. Με τον όρο κοινωνική συμπερίληψη εννοούμε το δικαίωμα των ατόμων να ζουν το είδος της ζωής που έχουν λόγους να εκτιμούν και να έχουν τη δυνατότητα να δομούν ζωή με νόημα (Sen 1999-Andrade & Doolin, 2016). Οι δυνατότητες περιλαμβάνουν πραγματικά όλες τις πτυχές που χρειαζόμαστε για να ζήσουμε μια ζωή με νόημα (Nussbaum, 2011).

Η Προσέγγιση των Δυνατοτήτων (Capabilities Approach) αναφέρει ότι η ευημερία αφορά πραγματικές ελευθερίες ("δυνατότητες") που έχουν οι άνθρωποι για να επιτύχουν πολύτιμα "όντα και πράξεις", γνωστά ως "λειτουργικότητα" (Austin, 2018). Οι δυνατότητες είναι τα πράγματα που χρειαζόμαστε όλοι για να ζήσουμε μια ευημερούσα ζωή. Σε αυτό το έργο θέλουμε όλοι οι νέοι να είναι κοινωνικά συμπεριλαμβανόμενοι. Ως εκ τούτου, στόχος των εργαστηρίων δεν είναι μόνο να δούμε τι σημαίνει το να αισθάνεσαι σπίτι σου, αλλά και να διεγείρουμε την ομοιότητα και κατά συνέπεια τη συμπερίληψη. Όταν εστιάζουμε στις ομοιότητες, οι διαφορές μειώνονται, κάτι που θα εξηγήσουμε στην επόμενη ενότητα.

2.4 Εντός και εκτός ομάδας

Ο κόσμος έχει χωρίσει τη γη σε εδαφικά τμήματα, δημιουργώντας πολιτισμικά και εθνικά σύνορα που έχουν αποδειχθεί επιζήμια για τους πρόσφυγες. Καθώς στερούνται εθνικής πατρίδας, οι πρόσφυγες έχουν παρουσιαστεί ως "πρόβλημα" (Taylor, 2013), εμμέσως ή σαφώς. Αυτή η κριτική είναι ιδιαίτερα σημαντική όταν εξετάζουμε το ζήτημα της πατρίδας και της σημασίας της για τους πρόσφυγες. Όταν βλέπουμε την "άλλη" ομάδα ως "πρόβλημα", τείνουμε να τη βλέπουμε ξεχωριστά από "εμάς", δισειώνοντας τη νοοτροπία "εμείς εναντίον τους" που είναι πολύ συνηθισμένη στην ανθρώπινη συμπεριφορά (De Kreek et al., 2020).

Αυτή η τάση να βλέπουμε τους άλλους ως ξεχωριστούς από εμάς εξηγείται από διάφορες θεωρίες, όπως η θεωρία της κοινωνικής ταυτότητας, η οποία υποστηρίζει ότι ο αυτοπροσδιορισμός των ανθρώπων επηρεάζεται εν μέρει από τη συμμετοχή τους σε ομάδες, συμβάλλοντας στην αυτοαντίληψη και την αυτοεκτίμησή τους. Έχουμε την τάση να κατηγοριοποιούμε τους εαυτούς μας και τους άλλους με βάση διάφορα χαρακτηριστικά, όπως η ηλικία, το φύλο, η εθνικότητα, η θρησκεία, η οικονομία, η πολιτική, οι πεποιθήσεις, οι κανόνες και οι αξίες, και αναπτύσσουμε μια προσωπική αίσθηση ταυτότητας με βάση τις ομάδες στις οποίες ανήκουμε (Turner, 1987). Αυτή η κοινή ταυτότητα με την ομάδα είναι μια κρίσιμη πηγή κοινωνικής ταύτισης (Brewer, Gonsalkorale & van Dommelen, 2012), η οποία οδηγεί σε μια προκατάληψη ομοιότητας που ευνοεί τα παρόμοια μέλη εντός της ομάδας και προκαταλήψεις έναντι των μελών εκτός της ομάδας.

Αυτή η προκατάληψη της ομοιότητας είναι επίσης σύμφωνη με το παράδειγμα της έλξης της ομοιότητας, το οποίο υποστηρίζει ότι όσο περισσότερο μοιάζουν οι άνθρωποι, τόσο περισσότερο τείνουν να συμπαθούν ο ένας τον άλλον. Πολυάριθμες μελέτες έχουν παράσχει αποδείξεις για αυτό το παράδειγμα (Byrne, 1997). Οι νέοι με ισχυρή ομαδική ταύτιση τείνουν να ενισχύουν τον σχηματισμό ομάδων, την αυτοεκτίμηση και την ικανότητα να αντιμετωπίζουν αναπτυξιακά ζητήματα και συναισθήματα ανασφάλειας κατά την ενηλικίωσή τους (Tanti et al., 2011).

Με βάση τις προαναφερθείσες θεωρίες, είναι σαφές ότι οι άνθρωποι τείνουν να ταξινομούν τον εαυτό τους και τους άλλους σε κατηγορίες, οδηγώντας στο σχηματισμό ομάδων εντός και εκτός ομάδας. Καθώς οι άνθρωποι τείνουν να ευνοούν τα μέλη εντός της ομάδας και να διατηρούν προκαταλήψεις έναντι των μελών εκτός της ομάδας, όσοι δεν έχουν μια ομάδα στην οποία να ανήκουν μπορεί να χάσουν την αίσθηση του ανήκειν και την αυτογνωσία τους, ιδίως όταν οι άλλοι τους αντιλαμβάνονται ως "διαφορετικούς" (Hewstone, Rubin, & Willis, 2002).

Η αυτογνωσία έχει να κάνει με τη συνειδησή μας. Η ταυτότητα τείνει να βρίσκεται σε αυτή την κινούμενη ροή και είναι ένα από τα πιο σταθερά, ολοκληρωμένα και σταθερά στοιχεία της αυτογνωσίας (Costalat-Founeau, Lipiansky, 2008). Η ταυτότητα μπορεί να θεωρηθεί σε διάφορα επίπεδα, όπως η προσωπική ταυτότητα, η σχεσιακή ταυτότητα και η συλλογική κοινωνική ταυτότητα, η οποία υφίσταται μέσω κοινών πολιτισμικών αξιών. Κατά την άφιξή τους σε μια νέα χώρα, οι πρόσφυγες μπορεί να αντιμετωπίσουν απειλές για την ταυτότητά τους, καθώς η διαπολιτισμική προσαρμογή δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί αφήνοντας άθικτη ολόκληρη την ταυτότητά τους. Οι απειλές αυτές μπορεί να περιλαμβάνουν δυσκολίες στην επικύρωση των τίτλων σπουδών τους, την αντίληψη ότι είναι ξένοι και την αντιμετώπιση διαφορετικών πολιτισμικών εθιμοτύπων (Crozet, n.d.). Ως εκ τούτου, η αλληλεπίδραση είναι ζωτικής σημασίας. Οι άνθρωποι πρέπει να μαθαίνουν ο ένας από τον άλλον, να αισθάνονται ασφαλείς, να αναγνωρίζουν ομοιότητες και διαφορές, να κατανοούν πού πρέπει να προσαρμοστούν και πού όχι και να αναπτύσσουν ενσυναίσθηση ο ένας προς τον άλλον.

2.5 Ενσυναίσθηση

Η αποτελεσματική επικοινωνία και η αποδοχή των άλλων εξαρτώνται από τα συναισθήματα. Οι έρευνες δείχνουν ότι οι άνθρωποι είναι πιο πιθανό να αναγνωρίσουν συναισθήματα στα μέλη της ενδο-ομάδας τους παρά της εξω-ομάδας τους (Elfenbein & Ambady, 2002). Ωστόσο, η ενσυναίσθηση μπορεί να μειώσει αυτή την προκατάληψη. Όταν συμπάσχουμε με άτομα από μια εξω-ομάδα, αυτό οδηγεί σε βελτιωμένη στάση απέναντι σε ολόκληρη την ομάδα (Batson et al., 1997). Η ενσυναίσθηση είναι η ικανότητα να αναγνωρίζουμε συναισθηματικές εμπειρίες στους άλλους, να βιώνουμε αντίστοιχες αισθήσεις και συναισθήματα και να παρακινούμαστε να ανακουφίσουμε τον πόνο αυτών των άλλων (Cikara et al., 2011 σελ. 149).

Για να αυξήσουμε τις θετικές στάσεις απέναντι σε μια ομάδα, θα πρέπει να βλέπουμε τα άτομα από τη δική τους οπτική γωνία και να φανταζόμαστε πώς τους επηρεάζει η κατάστασή τους. Αυτό αυξάνει τα συναισθήματα ενσυναίσθησης, την εκτίμηση της ευημερίας τους και γενικεύεται σε ολόκληρη την ομάδα, με αποτέλεσμα θετικές πεποιθήσεις, συναισθήματα και ενδιαφέρον για την ομάδα (Batson et al., 1997). Επομένως, η ενσυναίσθηση μπορεί να αλλάξει την αντίληψή μας για τους άλλους. Είναι σημαντικό να έχουμε επίγνωση ότι η άποψή μας δεν είναι απαραίτητα κοινή για όλους και μπορεί να υπάρχουν διαφορές, αλλά είναι αγεφύρωτες;

3 Η χρήση της τέχνης

Η χρήση της τέχνης είναι ένας αποτελεσματικός τρόπος για την ανάδειξη των υποκειμενικών διαφορών, καθώς μας επιτρέπει να εμβαθύνουμε περισσότερο στο μυαλό μας, όπου εμπλέκονται τα συναισθήματα. Η ενασχόληση με τις τέχνες μπορεί να οδηγήσει σε μια συνθήκη "ροής", όπου απορροφούμαστε πλήρως στην παρούσα στιγμή, με αποτέλεσμα την αύξηση της δημιουργικότητας και της παραγωγικότητας (Csikszentmihalyi, 1991). Πρόσφατες έρευνες δείχνουν ότι οι τέχνες μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν ως αποτελεσματικά εργαλεία για την ενεργοποίηση θετικών συναισθημάτων (Sloboda & Juslin, 2000- Scherder, 2018), υπό την προϋπόθεση ότι οι άνθρωποι ασχολούνται με καλλιτεχνικές δραστηριότητες που τους αρέσουν.

Κατά την ενασχόληση με καλλιτεχνικές δραστηριότητες, οι άνθρωποι τείνουν να ανασύρουν και να επεξεργάζονται καλύτερα τις αναμνήσεις, καθώς τους επιτρέπει να εκφράζουν τα συναισθήματα και τις συγκινήσεις τους με μη γραμμικό τρόπο, διακόπτοντας την αυτόματη σκέψη. Για τα άτομα με περιορισμένη λεκτική ικανότητα, όπως για παράδειγμα όσοι έχουν φτάσει πρόσφατα σε μια νέα χώρα, ο γραμμικός λόγος της λεκτικής επικοινωνίας μπορεί να θέσει εμπόδια στην αυτοέκφραση.

Σε επίπεδο κοινότητας, η χρήση των τεχνών μπορεί να διευκολύνει τις πολλαπλές κατανοήσεις, να ανασύρει τις σιωπηλές φωνές και να ενισχύσει την αίσθηση της κοινότητας και της ανεκτικότητας (Abu Ghazaleh, Hereira & Bos, υπό έκδοση). Η χρήση των δημιουργικών τεχνών μπορεί επίσης να προσφέρει ένα προσωρινό σπίτι για τους πρόσφυγες στη διαδικασία κοινωνικής συμπερίληψης, καθώς δημιουργεί μια ασφαλή και διαδραστική ατμόσφαιρα (Dieterich-Hartwell & Koch, 2017).

3.1 Η χρήση των εικόνων

Η πρόσληψη είναι η διαδικασία με την οποία τα άτομα οργανώνουν και ερμηνεύουν τις αισθητηριακές πληροφορίες για να δώσουν νόημα στο περιβάλλον τους. Το πλαίσιο αναφοράς μας επηρεάζει έντονα αυτό που βλέπουμε και η συμπεριφορά των ανθρώπων συχνά βασίζεται στις αντιλήψεις τους και όχι στην αντικειμενική πραγματικότητα (Robbins & Judge, 2015). Η χρήση των εικόνων είναι ένα ισχυρό εργαλείο για τη διερεύνηση της αντίληψης, καθώς μια εικόνα που δημιουργείται από ένα άτομο αντικατοπτρίζει την ερμηνεία του για το θέμα. Επιπλέον, οι περιοχές του εγκεφάλου που εμπλέκονται στην επεξεργασία οπτικών πληροφοριών είναι εξελικτικά παλαιότερες από εκείνες που εμπλέκονται στην επεξεργασία λεκτικών πληροφοριών, επιτρέποντας στις εικόνες να έχουν πρόσβαση σε βαθύτερα, πιο ασυνείδητα επίπεδα του εγκεφάλου (Harper, 2002).

Οι εικόνες είναι ένας αποτελεσματικός τρόπος απεικόνισης και επεξήγησης πολύπλοκων θεμάτων και μπορούν να προωθήσουν τη βαθύτερη κατανόηση ενός συγκεκριμένου θέματος. Επιτρέπουν στους συμμετέχοντες να εκφράσουν τα συναισθήματα, τις προοπτικές και τις αξίες τους και διευκολύνουν την επικοινωνία μειώνοντας τις παρεξηγήσεις και βελτιώνοντας τη μνήμη (Collier, 1957 στο Fleron & Pedersen, 2010). Έχει αποδειχθεί ότι η φωτογράφιση πραγμάτων που κάνουν τα άτομα ευτυχισμένα αυξάνει την ευημερία (Kurtz, 2015) και η διδασκαλία των συμμετεχόντων να βγάζουν τις δικές τους φωτογραφίες προάγει την κυριότητα των εικόνων και μπορεί να αποκαλύψει πτυχές του θέματος που μπορεί να μην είναι άμεσα εμφανείς στους άλλους (Olliffe & Bortorf, 2007 στο Kong, Kellner, Austin Els & Orr, 2015).

Η χρήση εικόνων έχει επίσης δυνητικά οφέλη σε επίπεδο κοινότητας. Οι εικόνες μπορούν να λειτουργήσουν ως γέφυρα για την πολιτισμική ποικιλομορφία, επιτρέποντας στους συμμετέχοντες από διαφορετικά πολιτισμικά υπόβαθρα να κοιτάξουν την ίδια εικόνα και να αντιληφθούν διαφορετικά πράγματα. Αυτές οι διαφορετικές αντιλήψεις μπορούν να οριστούν, να κατανοηθούν και να συγκριθούν από τους συμμετέχοντες από διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες όταν κοιτάξουν την ίδια εικόνα (Harper, 2002). Υπάρχουν δύο δημοφιλείς τρόποι για τη χρήση εικόνων σε αυτό το πλαίσιο: φωτο-φωνή (photovoice) και φωτο-εκμείευση (photo elicitation).

3.1.1 Φωτο-φωνή (Photovoice)

Η φωτο-φωνή είναι μια διαδικασία κατά την οποία οι άνθρωποι χρησιμοποιούν φωτογραφικές εικόνες για να αποτυπώσουν πτυχές του περιβάλλοντος και των εμπειριών τους και να τις μοιραστούν με άλλους (Community toolbox, n.d., Ενότητα 20, Implementing Photovoice in Your Community). Η φωτο-φωνή χρησιμοποιείται κυρίως ως συλλογική μέθοδος οπτικής έρευνας, όπου οι φωτογραφίες λαμβάνονται από τους συμμετέχοντες και χρησιμοποιούνται για τη διερεύνηση και την αντιμετώπιση των αναγκών της κοινότητας, την τόνωση της ατομικής ενδυνάμωσης και τη δημιουργία ενός κριτικού διαλόγου για την υποστήριξη της κοινοτικής αλλαγής (Hergenrather, 2009- Sanon, Evans-Agnew & Boutain, 2014). Επιπλέον, οι συμμετέχοντες συχνά συμμετέχουν στην ανάλυση και το συμπέρασμα της έκθεσης, καθιστώντας την περισσότερο μια διαδικασία συν-μάθησης (Wang and Burris, 1997 στο Kong, Kellner, Austin Els & Orr, 2014- Migliorini & Rania, 2017).

3.1.2 Φωτο-εκμείευση

Η φωτο-εκμείευση χρησιμοποιείται συχνά στις συνεντεύξεις για την καθοδήγηση και την τόνωση της συζήτησης. Αυτό προσθέτει μια επιπλέον διάσταση σε σύγκριση με μια τυπική συζήτηση και μπορεί να αυξήσει την εγκυρότητα και την αξιοπιστία των πληροφοριών που συλλέγονται (Harper, 2002). Υπάρχουν δύο επιλογές για τη χρήση της φωτο-εκμείευσης: (1) προεπιλογή φωτογραφιών και ζητείται από τους συμμετέχοντες να τις αξιολογήσουν ή (2) επιτρέπεται στους συμμετέχοντες να επιλέξουν τις φωτογραφίες που θα ξεκινήσουν τη συζήτηση. Η τελευταία επιλογή οδηγεί συχνά σε καλύτερη συμμετοχή, αλληλεπίδραση και συνεργατική γνώση (Bessell, Deese, & Medina, 2007). Επιπλέον, υπάρχει μια ψυχολογική θεραπευτική μέθοδος που χρησιμοποιεί εικόνες, γνωστή ως "φωτοθεραπεία" ή "θεραπευτική φωτογραφία" (Loewenthal et al., 2017). Σε αυτή τη μέθοδο χρησιμοποιείται ένα σύνολο καρτών με εικόνες και ο πελάτης επιλέγει μία από αυτές για να ξεκινήσει η θεραπεία, η οποία είναι παρόμοια με τη διαδικασία της φωτο-εκμείευσης.

3.2 Η χρήση της αφήγησης ιστοριών

Το να μοιραζόμαστε ιστορίες είναι ένα μοναδικό χαρακτηριστικό που όχι μόνο αντανακλά την πραγματικότητα αλλά και την κατασκευάζει (Czarniawska, 2004- Spector-Mersel, 2010). Κάθε άτομο κατασκευάζει μια ιστορία για τον εαυτό του και τη ζωή του και το είδος της ιστορίας που δημιουργεί μπορεί να αποδώσει είτε θετική είτε αρνητική αξία στη ζωή και τις δραστηριότητές

του, παρέχοντας είτε ενδυνάμωση είτε όχι (Rappaport, 1995). Ο Rappaport διακρίνει τρεις τύπους αφηγήσεων: ατομικές ιστορίες, κοινοτικές αφηγήσεις που αναγνωρίζονται και μοιράζονται από μια ομάδα, και κυρίαρχες πολιτισμικές αφηγήσεις που διανέμονται μέσω των μέσων μαζικής ενημέρωσης ή των θεσμών, οι οποίες μεταδίδουν στερεότυπα και χρησιμεύουν ως ένα επιδραστικό σκηνικό έναντι του οποίου αφηγούνται πιο εντοπισμένες κοινοτικές αφηγήσεις και προσωπικές ιστορίες.

Τα ενδυναμωτικά περιβάλλοντα είναι χώροι όπου οι διάφορες προσωπικές ιστορίες και οι αφηγήσεις της κοινότητας μοιράζονται και εκτιμώνται ανοιχτά (Kreek, 2014- Rappaport, 1995). Η αφήγηση ιστοριών είναι ένα σημαντικό εργαλείο για τη δημιουργία μιας θετικής ιστορίας για τον εαυτό μας, ιδίως για τους νέους που έχουν βιώσει αρνητικές εμπειρίες στη ζωή τους. Παρέχει κοινωνική και συναισθηματική υποστήριξη και μια ευκαιρία να σκεφτεί κανείς τον εαυτό του με νέους τρόπους (Rappaport, 1995), βοηθώντας τελικά τα άτομα να δουν το μέλλον τους με θετικό τρόπο.

Η αφήγηση ιστοριών περιλαμβάνει το μοίρασμα της ιστορίας της ζωής του ατόμου, η οποία δημιουργεί μια μνήμη, δίνει νόημα στα γεγονότα και δίνει στα άτομα μια αίσθηση ταυτότητας (Rappaport, 1998). Οι αυθεντικές εμπειρίες αποτελούν το θεμέλιο αυτών των ιστοριών, οι οποίες έχουν αρχή, μέση και τέλος και συχνά έχουν ένα σαφές σημείο (Rappaport, 1995). Το να μοιράζεται κανείς την ιστορία του δημιουργεί μια αίσθηση ενδυνάμωσης, η οποία ορίζεται ως μια σκόπιμη και συνεχής διαδικασία που περιλαμβάνει αμοιβαίο σεβασμό, κριτικό αναστοχασμό και συμμετοχή με φροντίδα, επιτρέποντας στους ανθρώπους να αξιοποιούν καλύτερα τους πολύτιμους πόρους και τις πηγές μέσα στον εαυτό τους και στο περιβάλλον τους (Rappaport, 1998- Saleeby, 1996).

Η αφήγηση ιστοριών δημιουργεί ένα ασφαλές περιβάλλον όπου οι νέοι αισθάνονται άνετα να μοιράζονται τις ιστορίες τους, συχνά μέσω στοιχείων παιχνιδιού. Η έρευνα δείχνει ότι αυτή η θετική κοινωνική ομαδική εμπειρία βοηθά τους νέους να αναπτύξουν μια πιο θετική εικόνα για τον εαυτό τους και να αποκτήσουν αυτοπεποίθηση, η οποία είναι απαραίτητη για τη μελλοντική τους ανάπτυξη και την ικανότητά τους να αντιμετωπίζουν τις αντιξοότητες (Tsang, Hui & Law, 2012). Παρέχει επίσης την ευκαιρία για εξάσκηση σε κοινωνικές δεξιότητες και εκμάθηση ανθρώπων από διαφορετικές κουλτούρες σε ένα ασφαλές περιβάλλον, το οποίο μπορεί να εφαρμοστεί σε διαφορετικά περιβάλλοντα (Nelson et al., 2008). Συνολικά, η αφήγηση ιστοριών μπορεί να αποτελέσει ένα ισχυρό εργαλείο για την προσωπική ανάπτυξη και την οικοδόμηση της κοινότητας.

3.3 Πώς τα εργαστήρια συνδέουν

Με προηγούμενα διεθνή έργα έχουμε ήδη αποκτήσει κάποιες γνώσεις για το πώς οι εικόνες και οι ιστορίες διευκολύνουν την αλληλεπίδραση και μπορούν να εμβαθύνουν περισσότερο σε ένα συγκεκριμένο θέμα. Σε αυτό το έργο η έμφαση θα δοθεί στην "αίσθηση του σπιτιού", αλλά η διαδικασία παραμένει η ίδια. Θέλουμε να πετύχουμε την κοινωνική συμπερίληψη και ο καθένας να μπορεί να αισθάνεται σπίτι του, είτε βρίσκεται σε μια νέα χώρα είτε όχι. Το Σχήμα 1 δίνει μια επισκόπηση αυτής της λογικής της αλλαγής σε ατομικό και ομαδικό επίπεδο και πώς αυτά τα επίπεδα συνδέονται μεταξύ τους σε πέντε φάσεις που μπορεί να περιλαμβάνει ένα εργαστήριο. Αυτό βασίζεται σε ένα προηγούμενο έργο PiCs (De Kreek et al., 2020)

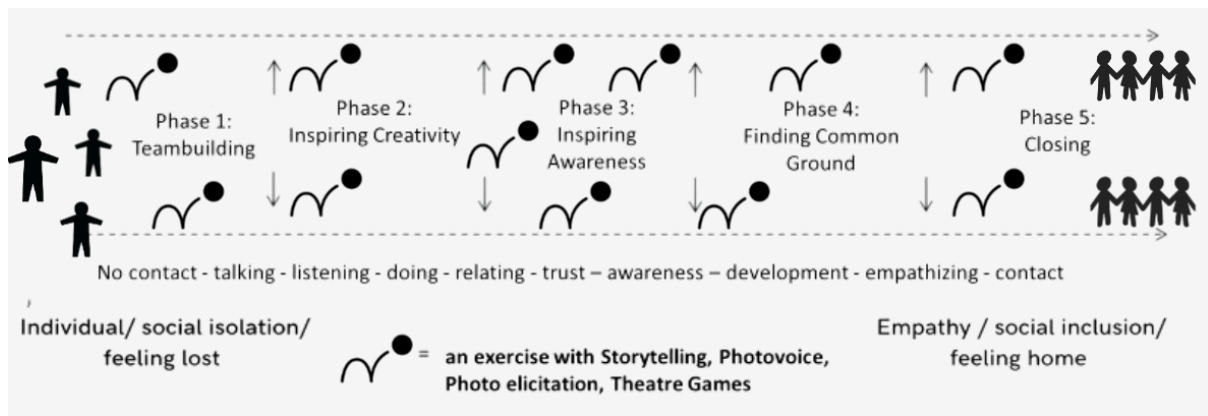

Figure 1: Φάσεις εργαστηρίου που ενσωματώνουν τις ομαδικές αλλαγές για να βρεθεί ένας κοινός τόπος για την αύξηση της κοινωνικής συμπερίληψης και της αίσθησης του σπιτιού

4 Τοπική συνθήκη ¹

4.1 Γενική κατάσταση/Οπτική

Στη Γερμανία, το άσυλο προστατεύεται συνταγματικά, προσφέροντας τέσσερις μορφές προστασίας: άσυλο, προσφυγική προστασία, επικουρική προστασία ή απαγόρευση απέλασης. Οι άνθρωποι που διαφεύγουν από τη βία, τον πόλεμο και την τρομοκρατία από άλλα μέρη του κόσμου υποτίθεται ότι βρίσκουν προστασία σε αυτή τη χώρα. Βάσει του γερμανικού νόμου περί ασύλου, ένας αιτών ασύλου μπορεί να λάβει μία από τις τέσσερις μορφές προστασίας - δικαίωμα ασύλου, προσφυγική προστασία, επικουρική προστασία ή απαγόρευση απέλασης ή καμία από τις παραπάνω. Παρά τη δίκαιη διαδικασία, υπάρχουν προκλήσεις όπως οι μεροληπτικές συνεντεύξεις και οι περιφερειακές διαφοροποιήσεις πολιτικής. Η επιρροή των μέσων ενημέρωσης, οι υπερβολικές στατιστικές και οι συναισθηματοποιημένες συζητήσεις διαμορφώνουν την κοινή γνώμη.

Στην Ολλανδία, το κοινό αίσθημα για τους νεοαφιχθέντες είναι διχασμένο. Ενώ οι έρευνες δείχνουν υποστήριξη για τους πρόσφυγες που φεύγουν από τον πόλεμο, υπάρχει έλλειψη

¹ Πηγές για τις διάφορες χώρες:

<https://refugeeobservatory.aegean.gr/>; Situation Mediterranean Situation (unhcr.org); Document - UNHCR Greece factsheet - September 2022; <https://migration.gov.gr/meiomenos-kata-54-o-arithmos-ton-synolika-diamenonton-se-schesi-me-pervysi/>; Πρόγραμμα ESTIA | Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου (migration.gov.gr); <https://www.facebook.com/KEANShelter/>; <https://migrants-refugees.va/country-profile/italy/#:~:text=As%20of%20June%202021%2C%20UNHCR,57%25%20of%20them%20were%20rejected> <https://www.lavoro.gov.it/temi-e-priorita/immigrazione/focus-on/minori-stranieri/Pagine/Dati-minori-stranieri-non-accompagnati.aspx>; <https://www.ipsos.com/it-it/ciak-migracion-indagine-sulla-percezione-del-fenomeno-migratorio-italia>; De Leo, Cotrufo, Gozzoli "The Refugee Experience of Asylum Seekers in Italy: A Qualitative Study on the Intertwining of Protective and Risk Factors" <https://cild.eu/en/2018/09/25/the-salvini-decree-has-been-approved-legislative-changes-on-immigration/>; https://ec.europa.eu/migrant-integration/news/italy-new-system-reception-and-integration_en SAI (Sistema accoglienza e integrazione). English literal translation "welcoming and integration system" <https://www.openpolis.it/parole/come-funziona-laccoglienza-dei-migranti-in-italia/>; Refugee work: www.vluchtelingenwerk.nl <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2022/07/29/opvangcapaciteit-vluchtelingen-uit-oukrajne-onder-druk>; https://www.frankvantubergen.nl/wp-content/uploads/2020/05/De-Vroome-and-Van-Tubergen-2010_-The-employment-experience-of-refugees-in-the-Netherlands-1.pdf; <https://amalhamburg.de/de/> <https://www.tagesspiegel.de/gesellschaft/medien/themen/stimmen-des-exils> <https://www.kohero-magazin.de/>; <https://www.wir-zusammen.de/> Here is a page with success stories about the job integration of refugees. <https://www.wir-zusammen.de/integrationsarbeit/erfolgsgeschichten/>

στέγασης που προκαλεί παρατεταμένη παραμονή στα κέντρα προσφύγων. Οι κυβερνητικές προσπάθειες για την αντιμετώπισή του θεωρούνται ανεπαρκείς, τροφοδοτώντας τη δυσανεξία των ντόπιων που χρειάζονται επίσης στέγαση.

Στην Ιταλία, η έρευνα του WeWorld αποκαλύπτει ότι οι μετανάστες και οι πρόσφυγες συχνά αισθάνονται περιθωριοποιημένοι στην κοινωνία, γεγονός που οδηγεί σε έλλειψη εμπιστοσύνης στους πολιτικούς θεσμούς. Υπάρχουν λανθασμένες αντιλήψεις, όπως ότι οι Ιταλοί υπερεκτιμούν τον αλλοδαπό πληθυσμό. Η μετανάστευση κατατάσσεται ως η τέταρτη σημαντικότερη ανησυχία μετά την ανεργία, τις οικονομικές κρίσεις και τους φόρους. Η εμπιστοσύνη στις αναφορές των μέσων ενημέρωσης σχετικά με τη μετανάστευση είναι χαμηλή και οι απόψεις σχετικά με τον κοινωνικό αντίκτυπό της είναι πολωμένες. Συνολικά, οι περισσότεροι Ιταλοί δηλώνουν υπέρ της υποδοχής των νεοαφιχθέντων. Ένα ορισμένο ποσοστό των πολιτών πιστεύει ότι η χώρα δεν μπορεί να φιλοξενήσει άλλους νεοαφιχθέντες, δεδομένου ότι ο αριθμός τους θεωρείται πολύ μεγαλύτερος από ό,τι είναι στην πραγματικότητα.

Η Ελλάδα αντιμετωπίζει τη διπλή πρόκληση της διαχείρισης των θαλάσσιων συνόρων και της διαχείρισης της εισροής προσφύγων. Οι ισχυρισμοί για απωθήσεις από το Λιμενικό Σώμα περιπλέκουν την κατάσταση. Η κοινή γνώμη είναι διχασμένη, με την πλειοψηφία να υποστηρίζει την προστασία των συνόρων, δίνοντας έμφαση στην εθνική κυριαρχία. Ωστόσο, ένας σημαντικός αριθμός υπερασπίζεται ενεργά τα δικαιώματα των προσφύγων και υποστηρίζει ανθρωπίνες συνθήκες. Οι ΜΚΟ, οργανώσεις και επιτροπές ανθρωπίνων δικαιωμάτων εκφράζουν ανησυχίες για τα εμπόδια στην υποβολή αιτήσεων ασύλου.

4.2 Ο αριθμός των προσφύγων

Η δέσμευση της Γερμανίας για τη στήριξη των προσφύγων είναι ισχυρή και ποικίλη. Όχι μόνο είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος δωρητής της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, αλλά έχει επίσης κερδίσει τη διάκριση ότι είναι η τρίτη μεγαλύτερη χώρα υποδοχής προσφύγων στον κόσμο, φιλοξενώντας 2,2 εκατομμύρια άτομα. Επιπλέον, η Γερμανία διαδραματίζει σημαντικό ρόλο ως βασική χώρα επανεγκατάστασης. Η δημογραφική σύνθεση των αιτούντων ασύλου στη Γερμανία είναι ευρεία, με άτομα από όλες σχεδόν τις ηλικιακές ομάδες να αναζητούν καταφύγιο. Το έτος 2023, περίπου το 71,9% των αιτούντων ήταν ηλικίας κάτω των 30 ετών. Μεταξύ αυτών, τα παιδιά και οι έφηβοι κάτω των 16 ετών αποτελούσαν τη μεγαλύτερη ομάδα, αντιπροσωπεύοντας περίπου το 26,5 %, ακολουθούμενοι από άτομα ηλικίας 18 έως 25 ετών σε ποσοστό 24,8 %. Αξίζει να σημειωθεί ότι η πλειονότητα των αιτούντων ασύλου ήταν άνδρες, οι οποίοι αποτελούσαν το 71,6 τοις εκατό του συνόλου.

Περίπου 99.586 πρόσφυγες διαμένουν στην Ολλανδία, ενώ 17.117 αναμένουν αποφάσεις για το άσυλο. Το 2021, περίπου 10.000 άτομα προσχώρησαν σε μέλη οικογενειών με υφιστάμενες άδειες. Κυρίως από τη Συρία, το Αφγανιστάν και την Τουρκία, οι Ουκρανοί πρόσφυγες αριθμούσαν περίπου 71.750 το 2022.

Η Ιταλία, μια γεωγραφική γέφυρα μεταξύ ανατολής και δύσης, έχει ιστορία σημαντικής μετανάστευσης. Τον Ιούνιο του 2021, υπήρχαν 134.500 πρόσφυγες και 53.686 αιτούντες άσυλο.

Το πρώτο εξάμηνο του 2021 καταγράφηκαν 20.600 νέες αιτήσεις ασύλου, διπλάσιες από το προηγούμενο έτος, με ποσοστό απόρριψης 57%. Επιπλέον, υπήρχαν 3.000 έως 15.000 απάτριδες, κυρίως Ρομά από την πρώην Γιουγκοσλαβία.

Ο σημερινός αριθμός των προσφύγων και των αιτούντων ασύλου στην Ελλάδα είναι δύσκολο να μετρηθεί με ακρίβεια λόγω των συνεχιζόμενων αφίξεων, πολλοί από τους οποίους δεν επιδιώκουν νόμιμη καταγραφή. Από τις 30 Ιουνίου 2022, η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες εκτιμά ότι ξεπερνούν τους 173.000 ανθρώπους. Ωστόσο, περισσότεροι από 1.200.000 πρόσφυγες έφτασαν στην Ελλάδα μεταξύ 2015 και 2021. Τα γραφειοκρατικά εμπόδια καθιστούν δύσκολο να προσδιοριστεί πόσοι παραμένουν στην ελληνική επικράτεια.

4.3 Οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά

Η Γερμανία αναγνωρίζει την ανάγκη για μετανάστευση λόγω δημογραφικών αλλαγών. Οι επιχειρήσεις τάσσονται υπέρ των προσφύγων, τονίζοντας τον ρόλο τους στην οικονομική ανάπτυξη. Το κατά πόσον οι άνθρωποι που μεταναστεύουν στη Γερμανία έχουν πρόσβαση σε καλές ευκαιρίες εξαρτάται από το καθεστώς του πρόσφυγα που τους χορηγούν οι αρχές και τα συναφή δικαιώματα, από την ικανότητά τους να μάθουν τη γλώσσα ή να μιλούν μια γλώσσα κατανοητή στη Γερμανία, όπως τα αγγλικά, και αναμφίβολα από τις κοινωνικές δεξιότητες και τις ικανότητες επιβίωσης και το προηγούμενο μορφωτικό τους επίπεδο, καθώς και από την πρόσβασή τους σε υποστήριξη π.χ. από την οικογένεια και την ικανότητά τους να δημιουργήσουν εναλλακτικά δίκτυα π.χ. φίλους, επαγγελματικές επαφές, νέες οικογενειακές δομές. Η γνώση της γερμανικής γλώσσας αυξάνει τις πιθανότητες εύρεσης εργασίας. Ωστόσο, η διαφορετική μεταχείριση για τις διάφορες εθνικότητες, τα επισφαλή καθεστώτα όπως το "Ketten-Duldung", μια επισφαλής αλυσίδα απαγορεύσεων απέλασης, η οποία αφήνει τους ανθρώπους από νέους έως ηλικιωμένους να ζουν σε μια κατάσταση αβεβαιότητας και αδυναμίας προγραμματισμού. Τα παιδιά τους που μεγαλώνουν εδώ έχουν επίσης το ίδιο καθεστώς. Μπορεί να μην έχουν διαβατήριο. Επιπλέον, οι προκλήσεις στην αναγνώριση των προσόντων επηρεάζουν τους πρόσφυγες.

Στην Ολλανδία οι οικονομικές και κοινωνικές προοπτικές των νεοαφιχθέντων ποικίλλουν ανάλογα με την καταγωγή, το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο και τους κυβερνητικούς κανονισμούς. Για παράδειγμα, οι Ουκρανοί επιτρέπεται να εργαστούν αμέσως, ενώ άλλοι υπομένουν παρατεταμένη παραμονή σε κέντρα προσφύγων, επιδεινώνοντας το τραύμα από τις χώρες καταγωγής τους.

Οι νεοαφιχθέντες στην Ιταλία αντιμετωπίζουν συνήθως οικονομικές προκλήσεις, με τους άνδρες να απασχολούνται συχνά στη γεωργία ή στις κατασκευές, ενώ οι γυναίκες εργάζονται ως φροντίστριες. Φιλανθρωπικές οργανώσεις, όπως η Caritas, βοηθούν πολλούς νέους πολίτες. Η ενσωμάτωση επηρεάζεται από την απασχόληση, ενώ η ηλικία παίζει ρόλο, καθιστώντας ευκολότερη την ενσωμάτωση των νέων, ιδίως μέσω του σχολικού συστήματος. Ενώ συμβαίνουν μεμονωμένα περιστατικά ρατσισμού, η κοινωνία είναι συνεκτική στην καταπολέμηση τέτοιων περιπτώσεων.

Οι πρόσφυγες στην Ελλάδα παρουσιάζουν ποικίλα κοινωνικοοικονομικά προφίλ, σε αντίθεση με την κοινή αντίληψη που επικρατεί για μια ομοιογενή, χαμηλής τάξης ομάδα. Ποικίλες καταβολές, οικονομικοί πόροι και επίπεδα εκπαίδευσης χαρακτηρίζουν αυτόν τον πληθυσμό.

Ενώ ορισμένοι ξεκινούν το ταξίδι τους με σημαντικούς πόρους, προκλήσεις όπως η ληστεία και τα ναυάγια μπορούν να αλλάξουν την τύχη τους.

4.4 Κυβερνητική οπτική

Η πρώην καγκελάρια Άνγκελα Μέρκελ θα μείνει στην ιστορία για την πολιτική της κυβέρνησης της προς τους Σύριους πρόσφυγες το φθινόπωρο/χειμώνα 2015-2016, όταν περίπου 1 εκατομμύριο αιτούντες ασύλου έγιναν δεκτοί στη χώρα. Η πολιτική αυτή αποτέλεσε στη συνέχεια αντικείμενο κριτικής πέρα από τις κομματικές γραμμές, και από το ίδιο της το κόμμα, καθώς και από μεμονωμένους βουλευτές και μέλη του υπουργικού συμβουλίου, που χρησιμοποίησαν τη συναισθηματική φύση του θέματος για το δικό τους πολιτικό όφελος. Η πολιτική διοίκηση παρέμεινε υπό την πίεση της δεξιάς και των υποστηρικτών της στον πληθυσμό για να διασφαλίσει ότι ο αριθμός των αιτούντων άσυλο θα παραμείνει χαμηλός. Η εστίαση των μέσων ενημέρωσης στη λεγόμενη "προσφυγική κρίση" και ο λαϊκισμός επηρεάζουν περαιτέρω την κοινή γνώμη. Ενώ η κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι ευθυγραμμίζει τις πολιτικές με τις επιθυμίες του κοινού, η αντίθεση στην υποδοχή προσφύγων έχει επηρεάσει δυσανάλογα τις πολιτικές ασύλου.

Οι κυβερνητικές προοπτικές κυμαίνονται στην Ολλανδία- η λεκτική υποστήριξη της ίσης μεταχείρισης έρχεται συχνά σε αντίθεση με τις πράξεις. Μέτρα όπως η παρεμπόδιση των οικογενειακών επανενώσεων, οι συμφωνίες με την Τουρκία για την αποτροπή των προσφύγων, οι παρατεταμένοι χρόνοι αναμονής και οι περιορισμοί στην εργασία αποκαλύπτουν τις αποκλίσεις.

Στην Ιταλία, το Διάταγμα Ασφαλείας του 2018 αποσκοπούσε στη μείωση του αριθμού των προσφύγων, αλλάζοντας τις διαδικασίες και καταργώντας το καθεστώς ανθρωπιστικής προστασίας. Η κυβέρνηση θεωρεί ότι ο έλεγχος της μετανάστευσης είναι ζωτικής σημασίας για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας. Στην πολιτική συζήτηση το θέμα έχει γίνει αρκετά διχαστικό, με αποτέλεσμα συχνά συνθήματα γεμάτα στερεότυπα να χρησιμοποιούνται ως κραυγή μάχης ιδίως από τα δεξιά κόμματα.

Με τα πρόσφατα αποτελέσματα των τελευταίων εκλογών, το καθεστώς του σημερινού νομοθετικού σώματος όσον αφορά το συγκεκριμένο θέμα φαίνεται να είναι αρκετά αβέβαιο. Το μεταναστευτικό ζήτημα συνεχίζει να αξιοποιείται από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, δημιουργώντας έτσι μια μαζική συζήτηση, ιδίως όταν στις ιταλικές ακτές φτάνουν πλοία που μεταφέρουν εκατοντάδες μετανάστες και πρόσφυγες.

Η στάση της κυβέρνησης στην Ελλάδα συμπυκνώνεται στο "less is more". Ενώ επίσημα ισχυρίζεται ότι καλωσορίζει τους νεοαφιχθέντες, η έμφαση δίνεται στην ελαχιστοποίηση του χρόνου παραμονής τους στην Ελλάδα. Οι προσπάθειες συμπερίληψης εντός της ελληνικής κοινωνίας λαμβάνουν ελάχιστη προσοχή και η επιτυχία μετριέται με την ταχύτερη αναχώρηση παρά με τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης. Συχνά μετράνε την αποτελεσματικότητά τους όχι με την ποιότητα των συνθηκών διαβίωσης και την πρόσβαση των νεοαφιχθέντων σε υπηρεσίες σημαντικές για τους μακροχρόνιους κατοίκους, αλλά μάλλον με την ελαχιστοποίηση του χρόνου που περνούν στη χώρα. Σχεδόν καμία κρατική προσπάθεια δεν καταβάλλεται προς την κατεύθυνση της ένταξης στην ελληνική κοινωνία και της αύξησης των κινήτρων για παραμονή εδώ.

4.5 Συστήματα υποστήριξης

Πολυάριθμες ΜΚΟ στη Γερμανία παρέχουν υπηρεσίες για τους πρόσφυγες, προσφέροντας συμβουλευτικά κέντρα, μαθήματα γλώσσας και προγράμματα καθοδήγησης. Περιφερειακές και εθνικές πρωτοβουλίες, όπως το Συμβούλιο Προσφύγων, διαδραματίζουν ζωτικό ρόλο. Τα προγράμματα tandem, όπως το "Ξεκινήστε με έναν φίλο", υποστηρίζουν την ένταξη.

Και στην Ολλανδία πολυάριθμες ΜΚΟ παρέχουν αξιόπαινη υποστήριξη, προσφέροντας υγειονομική περίθαλψη, εκπαίδευση, στέγαση και χαρτζιλίκι. Οργανώσεις όπως η De Vrolijkheid, η BOOST και η Refugeeforce συμβάλλουν στην ευημερία και την ενσωμάτωση των νεοαφιχθέντων.

Οι ιταλικοί νόμοι για τη μετανάστευση έχουν υποστεί αλλαγές, με το διάταγμα 130 να μεταρρυθμίζει το διάταγμα για την ασφάλεια. Τα κέντρα πρώτης υποδοχής δρομολογούν τις αιτήσεις ασύλου και το SAI (Σύστημα Ένταξης και Υποδοχής) διευκολύνει τη δομημένη ένταξη των νεοαφιχθέντων. Διάφορα κέντρα υποδοχής προσφέρουν νομική βοήθεια, εργασιακή καθοδήγηση, ψυχολογική υποστήριξη και μαθήματα γλώσσας. Φιλανθρωπικές οργανώσεις, συμπεριλαμβανομένης της Caritas, βοηθούν τους νεοαφιχθέντες που αγωνίζονται με οικονομικές προκλήσεις.

Το πρόγραμμα ESTIA, που υποστηρίζεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, προσφέρει στέγαση, γεύματα και υπηρεσίες υποστήριξης σε ένα μικρό ποσοστό προσφύγων. Οι μη ελληνικές ΜΚΟ διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στις διαδικασίες υποδοχής, ιδίως σε μεγάλους καταυλισμούς. Μικρότερες ΜΚΟ και τοπικές πρωτοβουλίες παρέχουν υπηρεσίες διευκόλυνσης, υγειονομικής περίθαλψης και μη τυπικής εκπαίδευσης, εστιάζοντας στα νησιά του Αιγαίου και την Αθήνα.

4.6 Κύριες προκλήσεις για τους πρόσφυγες

Οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι νεοαφιχθέντες στη Γερμανία, συμπεριλαμβανομένων των διοικητικών περιπλοκών, των οικονομικών δυσκολιών και του άγχους της ένταξης, ιδίως για τους πρόσφυγες, είναι σημαντικές. Οι ανησυχίες για την ψυχική υγεία προκύπτουν από τις εμπειρίες υποτίμησης, τις διακρίσεις και την ταλάντωση μεταξύ δύο πολιτισμών. Ενώ οι νεοαφιχθέντες προσφέρουν στήριξη ο ένας στον άλλον, υπάρχει ο κίνδυνος απομόνωσης από την ευρύτερη κοινότητα. Οι προκαταλήψεις είναι συνηθισμένες, που συχνά έχουν τις ρίζες τους στα γλωσσικά εμπόδια. Οι νέοι πρόσφυγες φιλοδοξούν να μάθουν, να εργαστούν και να χτίσουν γρήγορα τη ζωή τους, αντιμετωπίζοντας εμπόδια και ανισότητες σε σύγκριση με τους ντόπιους νέους. Οι προσδοκίες της οικογένειας παίζουν καθοριστικό ρόλο και όσοι έχουν αναγνωρισμένα προσόντα τείνουν να προοδεύουν ταχύτερα. Η άνιση μεταχείριση οδηγεί σε εντάσεις, διαχωρισμό και δυσaráεσκεια μεταξύ των προσφύγων από διαφορετικές χώρες. Ωστόσο, τόσο οι νεαροί πρόσφυγες όσο και οι ντόπιοι νέοι επιδιώκουν την αποδοχή, την προσωπική ανάπτυξη και την εδραίωση της ταυτότητάς τους.

Οι πρόσφυγες στην Ολλανδία αντιμετωπίζουν διάφορες προκλήσεις στην προσπάθειά τους για μια νέα ζωή. Οι νομικές και διοικητικές διαδικασίες που περιβάλλουν το άσυλο μπορεί να είναι περίπλοκες, καθιστώντας την απόκτηση νομικού καθεστώτος ένα δύσκολο ταξίδι. Επιπλέον, η ενσωμάτωση στην ολλανδική κοινωνία αποτελεί σημαντικό έργο, το οποίο περιλαμβάνει εμπόδια όπως τα γλωσσικά εμπόδια και την κατανόηση των τοπικών προτύπων

και αξιών. Η πρόσβαση στην αγορά εργασίας παρεμποδίζεται από γλωσσικά ζητήματα, την αναγνώριση των αλλοδαπών προσόντων και τις διακρίσεις. Η στέγαση αποδεικνύεται συχνά εμπόδιο, με προκλήσεις που σχετίζονται με την εύρεση κατάλληλης και οικονομικά προσιτής στέγης. Η υγειονομική περίθαλψη, τόσο η σωματική όσο και η ψυχική, μπορεί να έχει περιορισμένη προσβασιμότητα, ενώ πολλοί πρόσφυγες παλεύουν με τραύματα και ψυχολογικές προκλήσεις. Η οικοδόμηση κοινωνικών δεσμών και η ένταξη στην κοινωνία περιπλέκονται από τις προκαταλήψεις και την κοινωνική απομόνωση.

Οι πρόσφυγες στην Ιταλία αντιμετωπίζουν προβλήματα ψυχικής υγείας και αβέβαιο καθεστώς. Οι περισσότεροι από τους πρόσφυγες που έρχονται στην Ιταλία πρέπει να υπομείνουν ένα πολύ σκληρό ταξίδι μέσω της θάλασσας ή της βαλκανικής οδού, όπου συχνά πέφτουν θύματα βίας. Πρόσφυγας είναι, εξ ορισμού, κάποιος που αναγκάζεται να εγκαταλείψει την πατρίδα του χωρίς σχέδιο. Αυτή η απρογραμματίστη μετανάστευση, που χαρακτηρίζεται από αβεβαιότητα, επηρεάζει επίσης την ψυχική τους υγεία με αποτέλεσμα να μην μπορούν να σταθεροποιήσουν τη νέα τους ζωή και να ενταχθούν στην κοινωνία.

Οι πρόσφυγες τείνουν να έχουν μια εξιδανικευμένη εικόνα της χώρας στην οποία στοχεύουν, η οποία στις περισσότερες περιπτώσεις είναι απλώς μια ψευδαίσθηση. Όσον αφορά την Ιταλία, οι περισσότερες από τις δομές υποδοχής δεν είναι προετοιμασμένες να φιλοξενήσουν τόσους πρόσφυγες όσοι είναι. Έτσι, οι συνθήκες διαβίωσής τους είναι συχνά άθλιες και σε καμία περίπτωση δεν τους άρεσαν όπως ήλπιζαν.

Αυτοί οι παράγοντες οδηγούν στην εκμετάλλευση από εγκληματικές οργανώσεις, ιδίως στην εμπορία ανθρώπων και στη γεωργία.

Στην Ελλάδα, η γραφειοκρατία αποτελεί σημαντική πρόκληση για τους πρόσφυγες που έχουν ως στόχο να μετακινηθούν σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες ή να παραμείνουν στην Ελλάδα. Η νόμιμη διαδικασία για να γίνει αυτό είναι πραγματικά χρονοβόρα, γι' αυτό και ορισμένοι επιλέγουν την παράνομη οδό. Επιπλέον, κατά τη διάρκεια της παραμονής τους στην Ελλάδα και για όσους επιθυμούν να παραμείνουν εδώ, και πάλι οι γραφειοκρατικές διαδικασίες για πολλά από τα πράγματα που χρειάζονται (π.χ. νομικά έγγραφα, υγειονομική περίθαλψη, εργασία) είναι χρονοβόρες και οδυνηρές. Η εύρεση εργασίας αποτελεί επίσης μεγάλη πρόκληση για πολλούς από τους πρόσφυγες. Επιπλέον, ανάλογα με το πλαίσιο και τον τόπο όπου ζουν, αντιμετωπίζουν και άλλες προκλήσεις, όπως πιθανώς εχθρική μεταχείριση από τους ντόπιους, εχθρικές σχέσεις μεταξύ τους (μεταξύ διαφορετικών φυλών), προβλήματα με το νόμο, προβλήματα σωματικής και ψυχικής υγείας.

4.7 Εντάσεις μεταξύ ντόπιων και νεοαφιχθέντων νέων

Αναφέρεται ότι στη Γερμανία η εξερεύνηση της ταυτότητας των νέων μπορεί να οδηγήσει σε εντάσεις, οι οποίες τροφοδοτούνται από προκαταλήψεις και διακρίσεις. Η έλλειψη γνώσεων, οι προκαταλήψεις των μέσων ενημέρωσης και η επιρροή των γονέων μπορεί να οδηγήσουν σε παρεξηγήσεις και αντιπαλότητα. Οι διαφορές στο καθεστώς ασύλου μεταξύ των νεοαφιχθέντων νέων συμβάλλουν στην απογοήτευση και τον φθόνο. Η έλλειψη γνώσεων, οι φήμες και η προκατάληψη των μέσων ενημέρωσης συμβάλλουν σε ανακριβείς απόψεις για τους νεοαφιχθέντες. Η θετική επαφή με τους "άλλους" μπορεί να αμφισβητήσει τις προκαταλήψεις, αλλά χρειάζονται οργανωμένες προσπάθειες και εντατικές δραστηριότητες όπου οι προκαταλήψεις επιμένουν. Εντάσεις μεταξύ των νεοαφιχθέντων μπορεί να προκύψουν με βάση τα δικαιώματα και τα προνόμια που συνδέονται με το καθεστώς ασύλου,

δημιουργώντας ανισότητες και ενισχύοντας την απογοήτευση και τη δυσαρέσκεια μεταξύ των ομάδων.

Στην Ολλανδία οι εντάσεις ποικίλλουν ανάλογα με την περιοχή- το Άμστερνταμ, με την πολιτιστική του ποικιλομορφία και την αριστερή του κυβέρνηση, προάγει γενικά ένα φιλόξενο περιβάλλον. Η δυναμική μπορεί να διαφέρει σε άλλες περιοχές.

Στην Ιταλία, συνολικά, φαίνεται να υπάρχει ελάχιστη ένταση μεταξύ ντόπιων και νεοαφιχθέντων νέων λόγω κοινών χώρων και ενδιαφερόντων. Ο διαχωρισμός αποφεύγεται μέσω κοινών δραστηριοτήτων. Οι προκαταλήψεις είναι περισσότερο αισθητές μεταξύ των νεαρών μεταναστών και των ατόμων μέσης ηλικίας. Οι οικονομικές ανισότητες μπορεί να προκαλέσουν εντάσεις, αλλά το σχολικό σύστημα παίζει καθοριστικό ρόλο στην προώθηση της ποικιλομορφίας και στην εξάλειψη του ρατσισμού.

Η αλληλεπίδραση μεταξύ των ντόπιων και των νεοαφιχθέντων νέων στην Ελλάδα ποικίλλει επίσης ανάλογα με το πλαίσιο διαβίωσης, με τα κλειστά camps να περιορίζουν για παράδειγμα την κοινωνική αλληλεπίδραση. Οι ανήλικοι πρόσφυγες μπορεί να αντιμετωπίζουν εμπόδια στην πρόσβαση στην εκπαίδευση, με αποτέλεσμα την έλλειψη αλληλεπίδρασης με τους ντόπιους συνομηλικούς. Υπάρχουν περιστατικά ρατσιστικής μεταχείρισης, αλλά υπάρχουν και περιπτώσεις ντόπιων νέων που υπερασπίζονται και βοηθούν τους νέους πρόσφυγες. Για παράδειγμα, οι ανήλικοι μερικές φορές μοιράζονται προβλήματα π.χ. με τους δασκάλους στο σχολείο, όπου υπερασπίστηκαν από τους συμμαθητές τους.

4.8 Δυνατότητες, ελπίδες και όνειρα

Στη Γερμανία οι νέοι πρόσφυγες φιλοδοξούν να μάθουν τη γλώσσα, να αποκτήσουν εκπαίδευση, να εξασφαλίσουν εργασία και να χτίσουν τη ζωή τους. Ο αρχικός ενθουσιασμός συχνά ακολουθείται από ρεαλιστικές προσδοκίες και την επιθυμία για αναγνώριση. Οι οικογενειακές προσδοκίες, η καθοδήγηση και τα πρότυπα παίζουν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της πορείας τους.

Οι νέοι στην Ολλανδία, τόσο οι ντόπιοι όσο και οι νεοαφιχθέντες, παρουσιάζουν ποικίλες ικανότητες που επηρεάζονται από το κοινωνικό κεφάλαιο και τη χώρα καταγωγής. Το αυξημένο κόστος διαβίωσης τους καθιστά ρεαλιστές, απαιτώντας σκληρή δουλειά και σύνδεση με την ολλανδική κοινωνία για να πραγματοποιήσουν τα όνειρά τους.

Οι νεαροί πρόσφυγες έβλεπαν κάποτε την Ιταλία ως ένα μέρος για να χτίσουν μια νέα ζωή, αλλά τώρα θεωρείται συχνά ως ένα ενδιάμεσο στάδιο πριν στοχεύσουν σε άλλες χώρες. Οι προσπάθειες των ενώσεων που προωθούν τον πολυπολιτισμικό διάλογο δημιουργούν ευκαιρίες για ένταξη. Οι νέοι που συμμετέχουν στις προσπάθειες ένταξης εμπλουτίζουν τις γνώσεις τους, ενώ οι νεοαφιχθέντες, συχνά πολύγλωσσοι, βρίσκουν ευκαιρίες να αποδείξουν τις ικανότητές τους.

Τα όνειρα και οι ελπίδες τόσο των προσφύγων όσο και των ντόπιων νέων αφορούν συνήθως ένα μέλλον εκτός Ελλάδας. Ένα ντοκιμαντέρ καταδεικνύει ότι οι προσδοκίες παιδιών από διαφορετικά υπόβαθρα, τόσο ντόπιων όσο και προσφύγων, οραματίζονται ένα μέλλον στο εξωτερικό. Οι ικανότητες αυτών των νέων ποικίλλουν, αλλά η επάρκεια στην τεχνολογία, την πληροφορική και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης είναι ένα κοινό πλεονέκτημα.

4.9 Η αξία της εργαλειοθήκης στη Χώρα

Η εργαλειοθήκη προσφέρει ένα δομημένο πλαίσιο επικοινωνίας, δημιουργώντας έναν ασφαλή χώρο για την υπέρβαση των προκαταλήψεων. Μέσα από το καλλιτεχνικό παιχνίδι και τις κοινές εμπειρίες, διευκολύνει τα πολύγλωσσα, διαπολιτισμικά ταξίδια, καλλιεργώντας θετικές αναμνήσεις τόσο για τους ντόπιους όσο και για τους νεοαφιχθέντες νέους. Η εργαλειοθήκη, αν εφαρμοστεί ευρέως, θα μπορούσε να υποστηρίξει παρόμοιες εμπειρίες σε ολόκληρη τη Γερμανία και την Ευρώπη.

Η εργαλειοθήκη ευθυγραμμίζεται με την πρόσκληση για εκτεταμένη έρευνα σχετικά με τη γεφύρωση του κοινωνικού κεφαλαίου στην Ολλανδία. Η σύνδεση των νεοφερμένων και των ντόπιων νέων μέσω των πολιτιστικών μέσων στοχεύει στην αντιμετώπιση του τραύματος, στη διαμόρφωση κοινών προοπτικών, στην παροχή ενθάρρυνσης και στην ενίσχυση των δεξιοτήτων αφήγησης ιστοριών, συμβάλλοντας θετικά στο κοινό τους μέλλον.

Στην Ιταλία, η εργαλειοθήκη μπορεί να βοηθήσει τους συντονιστές στη διοργάνωση πολυπολιτισμικών εργαστηρίων. Οι σύλλογοι που εκδηλώνουν ενδιαφέρον για τέτοια εργαστήρια θα μπορούσαν να επωφεληθούν από τις ποικίλες ασκήσεις της εργαλειοθήκης. Η δομημένη καθοδήγηση εξασφαλίζει πιο αποτελεσματικές δραστηριότητες που απευθύνονται σε διάφορους συντονιστές και συμμετέχοντες.

Η εργαλειοθήκη στην Ελλάδα αναμένεται να προσφέρει στους εργαζόμενους στον τομέα της νεολαίας μια δημιουργική προσέγγιση για την εμπλοκή μικτών πληθυσμιακών ομάδων, συμπεριλαμβανομένων των προσφύγων. Ενώ υπάρχουν και άλλα εκπαιδευτικά εργαλεία, η μοναδική προοπτική της εργαλειοθήκης YOUR JOURNEY για την οπτική δημιουργικότητα και την αφήγηση ιστοριών ευθυγραμμίζεται με τα βασικά ενδιαφέροντα των νέων. Έχει τη δυνατότητα να διευκολύνει την έκφραση και τη συνεργασία μεταξύ ντόπιων και νεοαφιχθέντων, συμβάλλοντας στην καλύτερη κατανόηση της κοινής προσωρινής τους πατρίδας.

Συνοπτικά, οι καταστάσεις των προσφύγων στη Γερμανία, την Ολλανδία, την Ελλάδα και την Ιταλία είναι πολύπλοκες και χαρακτηρίζονται από ποικίλες προκλήσεις και διαφορετικές προσεγγίσεις.

Οι πρόσφυγες σε όλες αυτές τις χώρες αντιμετωπίζουν ανισότητες στη μεταχείριση, προκλήσεις στην αναγνώριση των προσόντων και ποικίλες προοπτικές. Υπάρχουν εντάσεις μεταξύ ντόπιων και νεοαφιχθέντων νέων, οι οποίες επηρεάζονται από τις προκαταλήψεις, τις οικονομικές ανισότητες και το σχολικό σύστημα. Η εργαλειοθήκη που παρουσιάζεται προσφέρει μια πολλά υποσχόμενη λύση για την προώθηση θετικών αλληλεπιδράσεων και επικοινωνίας μεταξύ ντόπιων και νεοαφιχθέντων νέων, ευθυγραμμιζόμενη με την έκκληση για έρευνα σχετικά με τη γεφύρωση του κοινωνικού κεφαλαίου. Εάν εφαρμοστεί ευρέως, θα μπορούσε να συμβάλει θετικά στις κοινές εμπειρίες σε ολόκληρη την Ευρώπη.

5 Μεθοδολογία

Η διαδικασία αξιολόγησης των εργαστηρίων της εργαλειοθήκης "Your Journey" περιλάμβανε μια δομημένη και ολοκληρωμένη προσέγγιση, ενσωματώνοντας τα σχόλια τόσο των συντονιστών όσο και των συμμετεχόντων. Πρωταρχικός στόχος ήταν να αξιολογηθεί η χρηστικότητα και η αποτελεσματικότητα των ασκήσεων και των κατευθυντήριων γραμμών που

περιλαμβάνονται στην εργαλειοθήκη, αλλά και να διερευνηθεί η έννοια του "feeling at home" των συμμετεχόντων και να συγκεντρωθούν γνώσεις και ανατροφοδότηση για τη βελτίωση της συνολικής εμπειρίας του εργαστηρίου. Ολόκληρη η διαδικασία αξιολόγησης διεξήχθη με τη χρήση του Google Forms, εξασφαλίζοντας μια τυποποιημένη και προσβάσιμη πλατφόρμα για όλους τους συμμετέχοντες οργανισμούς. Η χρήση ψηφιακής μορφής διευκόλυνε την αποτελεσματική συλλογή δεδομένων, την ανάλυση και τις επακόλουθες προσαρμογές της εργαλειοθήκης με βάση τα σχόλια που ελήφθησαν. Αναπτύχθηκαν δύο έντυπα ένα για τον συντονιστή για να συμπληρώσει σχετικά με τα εργαλεία και το εργαστήριο και ένα για τους συμμετέχοντες για να συμπληρώσουν μετά το εργαστήριο.

Οι συντονιστές έπρεπε να συμπληρώσουν το έντυπο αξιολόγησης για κάθε άσκηση που διεξήχθη στο εργαστήριο. Το έντυπο αυτό κάλυπτε πτυχές όπως ο τίτλος της άσκησης και τα θετικά σχόλια που έλαβαν οι συμμετέχοντες. Ένα πλέγμα παρατήρησης χρησιμοποιήθηκε ως εργαλείο για την ολοκληρωμένη αξιολόγηση των ασκήσεων. Αυτό περιλάμβανε την αξιολόγηση του κατά πόσον επιλέχθηκαν οι σωστές κατηγορίες, φάσεις και στόχοι για κάθε άσκηση. Η διάρκεια και οι απαιτήσεις σε υλικό εξετάστηκαν επίσης διεξοδικά για την ακρίβειά τους. Οι συντονιστές παρείχαν σχόλια σχετικά με τις αναγκαίες προσαρμογές και κατά πόσον οι περιγραφές των ασκήσεων ήταν σαφείς και ακριβείς. Με βάση αυτές τις περιγραφές και τις εμπειρίες των συντονιστών επιλέχθηκαν τα εργαλεία για την τελική εργαλειοθήκη, τα οποία μπορείτε να βρείτε στην ιστοσελίδα <https://yourjourney.nu/>.

Τα αποτελέσματα των αξιολογήσεων των συμμετεχόντων αναλύθηκαν με το πρόγραμμα λογισμικού SPSS. Στην αξιολόγηση των συμμετεχόντων ρωτήσαμε τα κίνητρα των συμμετεχόντων, τα επίπεδα ικανοποίησης, τη συναισθηματική δέσμευση, τα συναισθήματα του σπιτιού και τον μετασχηματιστικό αντίκτυπο του εργαστηρίου "Your Journey".

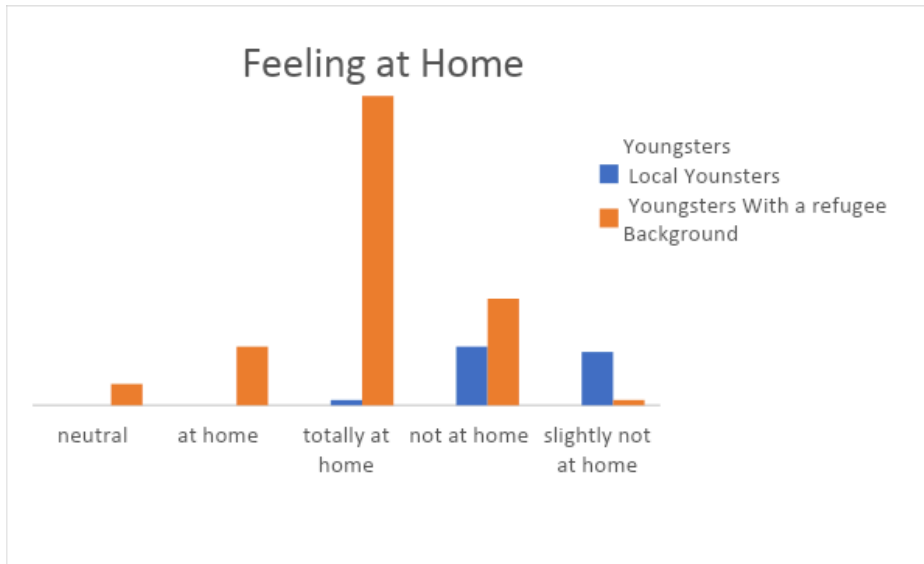
6 Αποτελέσματα

Συνολικά 145 συμμετέχοντες συμμετείχαν στα εργαστήρια και συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο στις 4 χώρες. Σημειώνεται ότι στα εργαστήρια 19 συμμετέχοντες συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο στη Γερμανία, αποτελώντας το 13,1% του συνολικού δείγματος, στην Ελλάδα 32, αποτελώντας το 22,1% του συνολικού δείγματος, στην Ιταλία 20 συμμετέχοντες, αποτελώντας το 13,8% του συνολικού δείγματος και η πλειοψηφία των 74 συνολικά συμμετεχόντων συμπλήρωσε το ερωτηματολόγιο στις Κάτω Χώρες, αποτελώντας το 51% του δείγματος. Αυτό πρέπει να ληφθεί υπόψη κατά την ερμηνεία των αποτελεσμάτων. Η μέση ηλικία ήταν 25 ετών, το 80% είχε προσφυγικό υπόβαθρο και το 51% ήταν γυναίκες, το 48% άνδρες και το 0,8% μη δυαδικό.

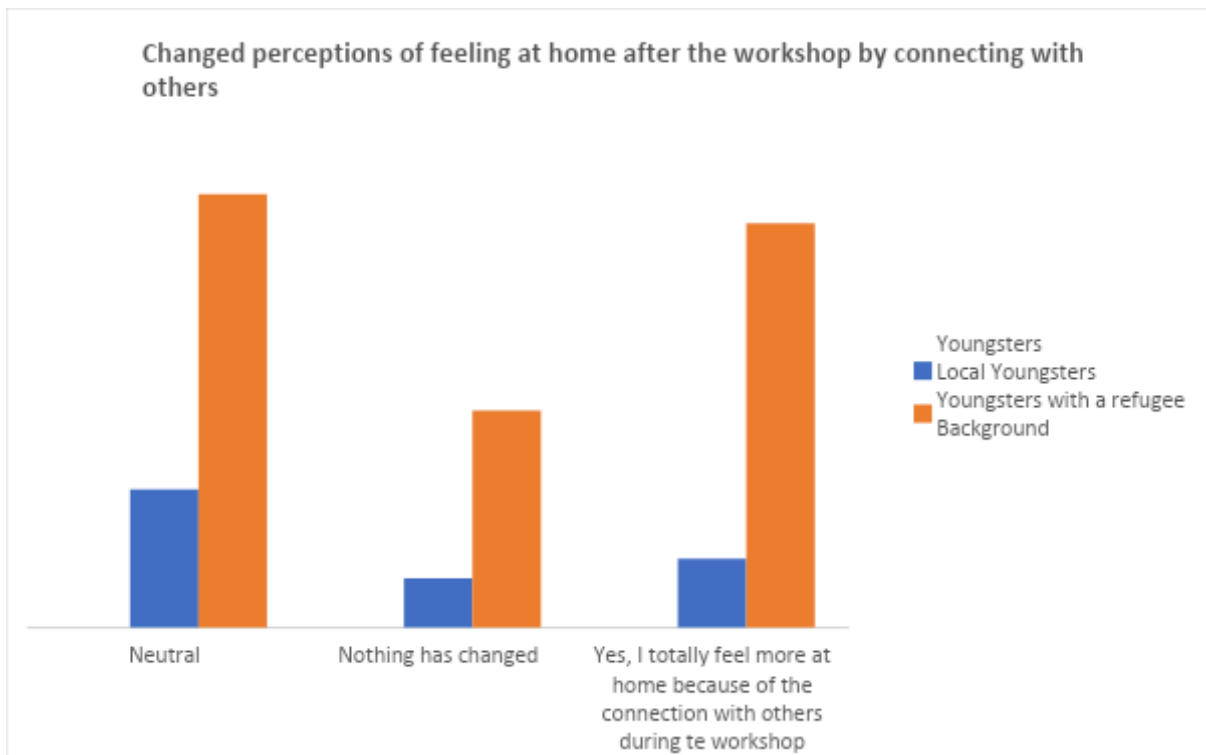
Για να ξεκινήσουμε με κάποιες γενικές πληροφορίες, συνολικά, οι περισσότεροι συμμετέχοντες βρήκαν τα εργαστήρια ικανοποιητικά (28%) έως πολύ ικανοποιητικά (62%). Όταν εξετάζεται το κατά πόσο οι συμμετέχοντες αισθάνονται σαν στο σπίτι τους, το 51% δήλωσε ότι αισθάνεται ουδέτερο, το 27% αισθάνεται σαν στο σπίτι του και το 9% αισθάνεται απόλυτα σαν στο σπίτι του. Όταν ρωτήθηκαν σχετικά με την αλλαγή των αντιλήψεων σχετικά με το θέμα, το 46% αισθάνεται ουδέτερο, το 19% δήλωσε ότι δεν άλλαξε τίποτα και το 35% δήλωσε ότι αισθάνεται περισσότερο σαν στο σπίτι του λόγω της σύνδεσης με τους άλλους κατά τη διάρκεια των εργαστηρίων.

Τα παρακάτω γραφήματα δείχνουν το αίσθημα του σπιτιού και την αλλαγή των αντιλήψεων των ντόπιων νέων και των νέων με προσφυγικό υπόβαθρο. Αξίζει να σημειωθεί ότι όλοι οι ντόπιοι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι αισθάνονται είτε σαν στο σπίτι τους είτε εντελώς σαν στο

σπίτι τους, με συνολικά 21 ερωτηθέντες σε αυτές τις κατηγορίες. Αντίθετα, οι νέοι με προσφυγικό υπόβαθρο είχαν πιο ποικίλες απαντήσεις, με μεγάλο αριθμό (58) να δηλώνουν ουδέτερη στάση και 20 συμμετέχοντες να αισθάνονται σαν στο σπίτι τους. Αυτό υποδηλώνει ότι οι νέοι με προσφυγικό υπόβαθρο μπορεί να έχουν ένα πιο ποικίλο φάσμα εμπειριών και συναισθημάτων σχετικά με την αίσθηση του ανήκειν στη χώρα. Επιπλέον, ένας μικρός αριθμός αυτών των νέων (4) ανέφερε ότι αισθάνεται ελαφρώς ότι δεν είναι στο σπίτι του, αναδεικνύοντας ένα διαφοροποιημένο φάσμα συναισθημάτων σε αυτή την ομάδα.

Το παρακάτω γράφημα δείχνει ότι οι αντιλήψεις των συμμετεχόντων σχετικά με το αίσθημα οικειότητας διέφεραν μετά το εργαστήριο, ανάλογα με το τοπικό ή προσφυγικό τους υπόβαθρο. Η πλειονότητα των ερωτηθέντων (48) ανέφεραν ότι αισθάνονται απόλυτα πιο οικεία λόγω των επαφών που έγιναν κατά τη διάρκεια του εργαστηρίου. Ωστόσο, ένας σημαντικός αριθμός (27) ανέφερε ότι δεν άλλαξε τίποτα όσον αφορά την αντίληψή τους για το αίσθημα της πατρίδας τους. Είναι ενδιαφέρον ότι ένας σημαντικός αριθμός συμμετεχόντων με προσφυγικό υπόβαθρο (41) ανέφερε θετική αλλαγή σε σύγκριση με τους ντόπιους συναδέλφους τους (7). Επιπλέον, ένας μεγαλύτερος αριθμός ντόπιων συμμετεχόντων (44) εξέφρασε μια πιο ουδέτερη στάση. Αυτό υποδηλώνει ότι το εργαστήριο είχε αξιοσημείωτο αντίκτυπο στην αίσθηση του ανήκειν των συμμετεχόντων, ιδίως για τα άτομα με προσφυγικό υπόβαθρο που μπορεί να βίωσαν μια πιο σημαντική αλλαγή στην αίσθηση του να νιώθουν στο σπίτι τους.

Εξετάζοντας τη σχέση μεταξύ του αισθήματος των συμμετεχόντων ότι βρίσκονται στο σπίτι τους και των αντίστοιχων χωρών διαμονής τους (Γερμανία, Ελλάδα, Ιταλία και Κάτω Χώρες), η πλειονότητα των συμμετεχόντων στη Γερμανία και την Ιταλία ανέφεραν ότι αισθάνονται είτε στο σπίτι τους είτε εντελώς στο σπίτι τους. Αντίθετα, οι συμμετέχοντες στην Ελλάδα και τις Κάτω Χώρες παρουσίασαν μια πιο διαφοροποιημένη απάντηση, με σημαντικό αριθμό συμμετεχόντων να εκφράζουν ουδέτερη στάση. Τα δεδομένα υποδηλώνουν ότι οι συμμετέχοντες στη Γερμανία και την Ιταλία μπορεί να έχουν ισχυρότερη αίσθηση του να αισθάνονται σαν στο σπίτι τους στις αντίστοιχες χώρες τους σε σύγκριση με εκείνους στην Ελλάδα και τις Κάτω Χώρες. Αυτό δεν είναι σύμφωνο με αυτό που περιμέναμε ότι η Ιταλία και η Ελλάδα και θα θεωρούνταν ότι οδηγούν μέσα από χώρες για να φτάσουν στις πιο σκανδιναβικές χώρες όπως η Γερμανία ή οι Κάτω Χώρες. Ωστόσο, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι ατομικές εμπειρίες και αντιλήψεις του "αισθάνεσθαι σαν στο σπίτι σου" μπορούν να επηρεαστούν από διάφορους παράγοντες πέρα από τη χώρα διαμονής. Οι αποχρώσεις στις απαντήσεις σε διάφορες χώρες αναδεικνύουν την πολυπλοκότητα της σχέσης μεταξύ της αίσθησης του ανήκειν και της χώρας στην οποία ζει κάποιο άτομο.

6.1 Ελλάδα

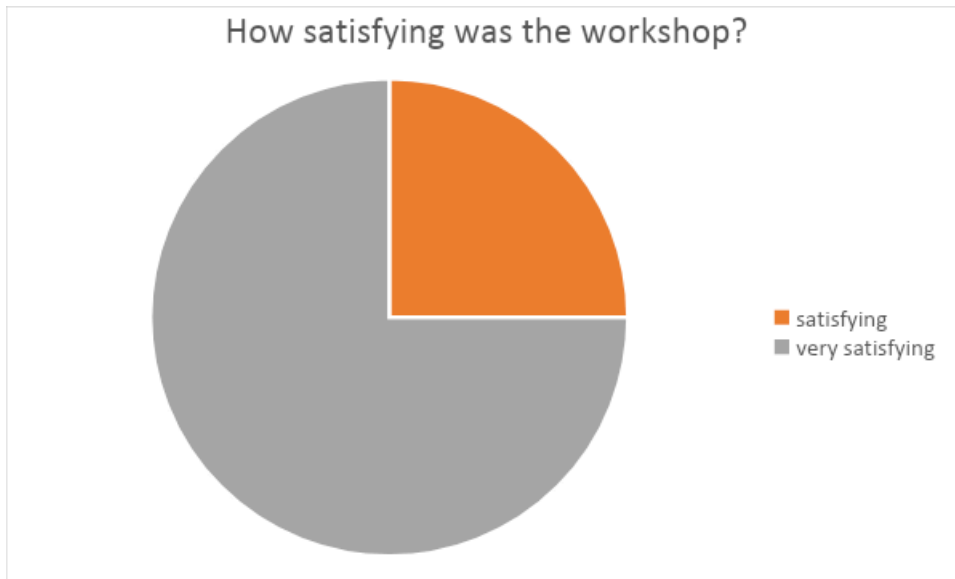
6.1.1 Εμπειρία εργαστηρίου

Συνολικά, οι συμμετέχοντες απόλαυσαν τη συμμετοχή τους στα εργαστήρια. Πάνω από το 80% αισθάνθηκε άνετα κατά τη διάρκεια των εργαστηρίων, το 97% αισθάνθηκε ότι έμαθε κάτι καινούργιο "*Κατάλαβα πολλά πράγματα από αυτή την εμπειρία*". Οι συμμετέχοντες θεώρησαν ότι η εμπειρία ήταν ιδιαίτερα πολύτιμη και ικανοποιητική. Εξέφρασαν ευτυχία και ευχαρίστηση. Συγκεκριμένα στοιχεία, όπως το να φτιάχνουν τις δικές τους ιστορίες, να είναι σε ομάδες και να

δημιουργούν ιστορίες από φωτογραφίες, τονίστηκαν ως δημιουργικά και έξυπνα, συμβάλλοντας στη συνολική θετική εμπειρία. Τα δημιουργικά και έξυπνα στοιχεία της δημιουργίας ιστοριών από φωτογραφίες εκτιμήθηκαν, αν και ορισμένοι θεώρησαν ότι χρειαζόταν περισσότερος χρόνος για το τελικό μέρος. Τους άρεσε, για παράδειγμα, η επικοινωνία με ξένους ανθρώπους, η γνωριμία με τον πολιτισμό των άλλων ανθρώπων, το ενδιαφέρον και η εκμάθηση νέων εννοιών, να χρησιμοποιήσουν τη φαντασία τους και να βγουν από το κεφάλι τους. Η ευκαιρία να εκφραστούν με διαφορετικούς τρόπους και να γνωρίσουν νέους ανθρώπους εκτιμήθηκε από ορισμένους. Επιπλέον, οι συμμετέχοντες εξέφρασαν ικανοποίηση επειδή έμαθαν νέα πράγματα και ένιωσαν την αίσθηση του ανήκειν. Συνολικά, τα σχόλια υποδηλώνουν ότι το εργαστήριο έτυχε καλής υποδοχής, παρέχοντας μια θετική και εμπλουτιστική εμπειρία για τους συμμετέχοντες.

Οι συμμετέχοντες αισθάνθηκαν ότι έμαθαν πολλά και το εργαστήριο περιγράφηκε ως πολύ ικανοποιητικό, ευχάριστο και ωφέλιμο. Όλοι οι συμμετέχοντες θα πρότειναν αυτό το εργαστήριο σε άλλους ανθρώπους: εξέφρασαν θετικές μαθησιακές εμπειρίες και προσωπική ανάπτυξη κατά τη διάρκεια του εργαστηρίου. Πολλοί ανέφεραν ότι έμαθαν για νέους πολιτισμούς και έννοιες, διευρύνοντας την κατανόησή τους για διαφορετικές προοπτικές. Το εργαστήριο παρείχε στους συμμετέχοντες μια πλατφόρμα για να αφήσουν ελεύθερα τη φαντασία τους να περιπλανηθεί και να εκφράσουν τις σκέψεις τους χωρίς υπερβολικές σκέψεις, προωθώντας τη δημιουργική και ανεμπόδιστη αυτοέκφραση π.χ. *"Είναι μια ενδιαφέρουσα ευκαιρία να γνωρίσεις ανθρώπους και να ανταλλάξεις ιδέες και ιστορίες, καθώς και να εκφραστείς καλλιτεχνικά μέσω της αφήγησης ιστοριών και φωτογραφιών"*.

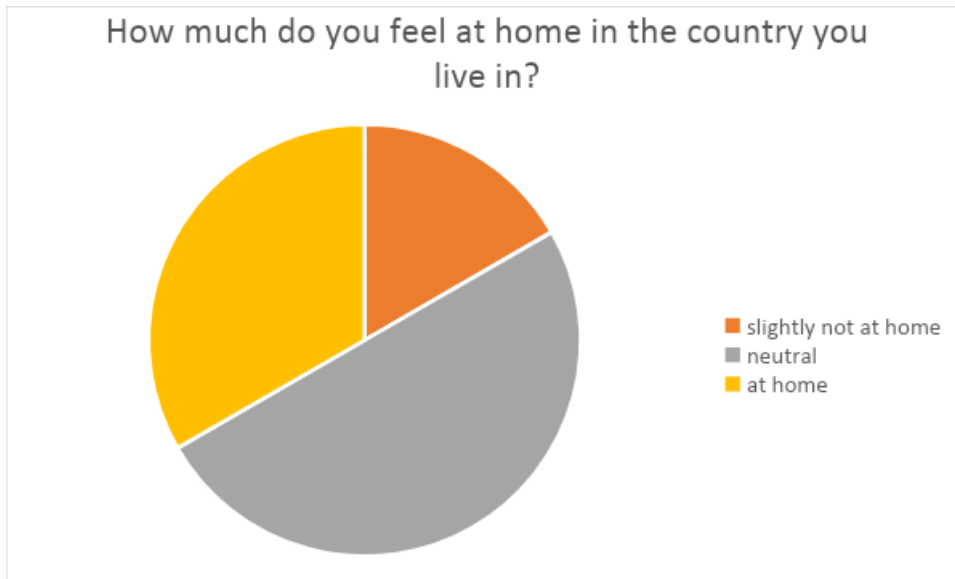
Η ευκαιρία να μάθουν τα ενδιαφέροντα και τις απόψεις των άλλων εκτιμήθηκε, προωθώντας μια βαθύτερη κατανόηση των διαφορετικών προοπτικών στη ζωή. Οι συμμετέχοντες αισθάνθηκαν ότι εξέφρασαν τα συναισθήματά τους μέσω του εργαστηρίου και ορισμένοι επιθυμούσαν περισσότερο χρόνο για να δουλέψουν με εικόνες και να δημιουργήσουν πρόσθετες ιστορίες. Αν και δεν αναφέρθηκαν όλοι ρητά στη μάθηση, ορισμένοι ανέφεραν ότι το εργαστήριο τους ώθησε να σκεφτούν ορισμένα θέματα από διαφορετικές οπτικές γωνίες. Η ενασχόληση με ανθρώπους από διαφορετικές κουλτούρες επισημάνθηκε ως πολύτιμη πτυχή της εμπειρίας, συμβάλλοντας στη βελτίωση των επικοινωνιακών δεξιοτήτων. Συνολικά, το εργαστήριο θεωρήθηκε ως μια νέα και εμπλουτιστική εμπειρία: *"Πιστεύω πραγματικά ότι οι άνθρωποι πρέπει να γνωρίζουν για τέτοια πράγματα"*. , με ιδιαίτερη έμφαση στην εκμάθηση της φωτογραφίας και στη διάθεση να συνεχίσουν να μαθαίνουν σε αυτόν τον τομέα.

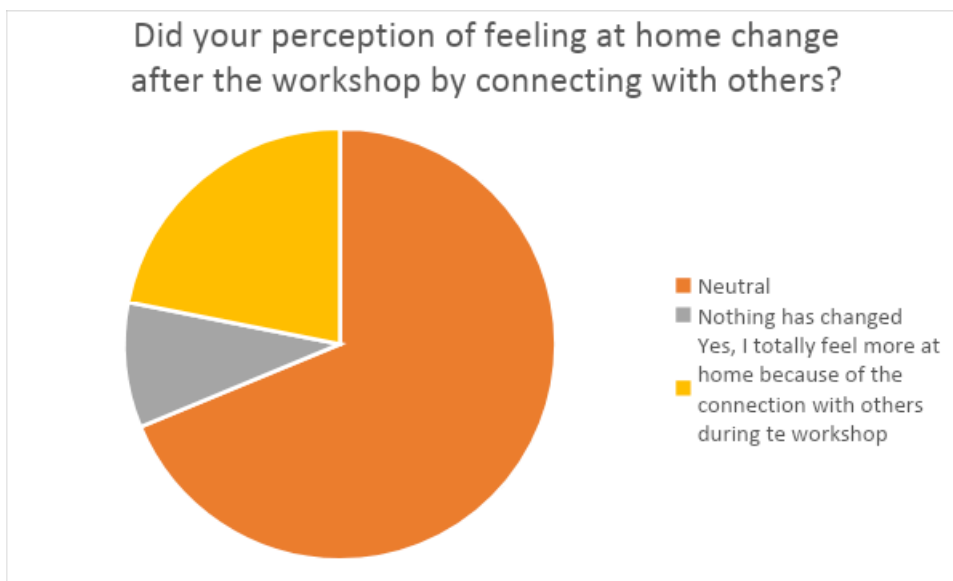
Διάφορες ασκήσεις εκτιμήθηκαν πραγματικά. Οι συμμετέχοντες στο εργαστήριο εξέφρασαν την ικανοποίησή τους για τις διάφορες δραστηριότητες, τονίζοντας τον θετικό αντίκτυπο στην εμπειρία τους. Πολλοί απόλαυσαν τις ασκήσεις αφήγησης ιστοριών, όπως η δημιουργία ιστοριών, η επινόηση αφηγήσεων και η ανάμνηση μιας συλλογικής ιστορίας που έγινε σε κύκλο την πρώτη ημέρα. π.χ. *"Μου άρεσε η άσκηση όπου μας ζητήθηκε να δημιουργήσουμε μια ιστορία. Γιατί αυτή η άσκηση μας έκανε να σκεφτούμε μια ιστορία που θα θέλαμε να ζήσουμε"*. Η άσκηση που περιλάμβανε τη λήψη φωτογραφιών και τη δημιουργική έκφραση συναισθημάτων βρήκε ανταπόκριση σε κάποιους, προσφέροντας χαλάρωση και χώρο έκφρασης π.χ. *"Η φωτογράφιση, νομίζω επειδή μας κάνει να δεθούμε ως ομάδα και να συνδημιουργήσουμε όμορφες φωτογραφίες"*, γεγονός που έδειξε ότι αυτό το μίγμα λειτουργεί πραγματικά. *"Μου άρεσε πολύ το κομμάτι της δημιουργίας των δικών μας ιστοριών και του χωρισμού μας σε ομάδες, καθώς και η δημιουργία ιστοριών από φωτογραφίες ήταν δημιουργική και έξυπνη..."*. Το κόψιμο των φωτογραφιών και η δημιουργία ιστοριών από αυτές άρεσαν ιδιαίτερα, καθώς οι ασκήσεις αυτές ενθάρρυναν τη δημιουργικότητα χωρίς να επιβάλλουν πολλούς περιορισμούς. Ορισμένοι συμμετέχοντες βρήκαν νόημα σε ασκήσεις όπως η αφαίρεση ενός μέρους μιας ολόκληρης εικόνας, θεωρώντας το ως μεταφορά για να δουν τα πράγματα από διαφορετικές οπτικές γωνίες. Συνολικά, τα διαδραστικά και δημιουργικά στοιχεία του εργαστηρίου, όπως η αφήγηση ιστοριών, η λήψη εικόνων και οι ομαδικές δραστηριότητες, συνέβαλαν σε μια θετική και αξέχαστη εμπειρία για τους συμμετέχοντες, προωθώντας τη σύνδεση, την ελπίδα και τη μάθηση.

6.1.2 Feeling at home

Ο κύριος σκοπός των εργαστηρίων ήταν οι συμμετέχοντες να νιώσουν πιο οικεία στη χώρα στην οποία διαμένουν. Τους ρωτήσαμε κατά πόσο αισθάνονται σπίτι τους τη χώρα στην οποία ζουν. Το 16,7% αισθάνθηκε λίγο λιγότερο οικεία, το 50% αισθάνθηκε ουδέτερα και το 33,3% αισθάνθηκε οικεία.

Επιπλέον, ρωτήσαμε αν η αντίληψή τους ότι αισθάνονται σπίτι τους άλλαξε μετά το εργαστήριο, καθώς συνδέθηκαν με άλλους.

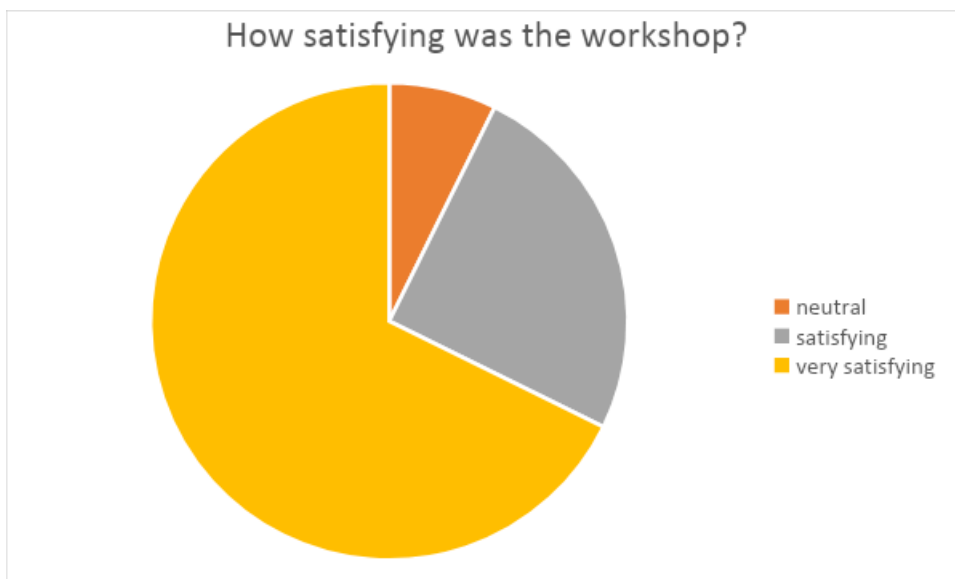
Αν και η πλειοψηφία αισθάνθηκε ουδέτερη, το 22% αισθάνθηκε περισσότερο οικεία λόγω της σύνδεσης με τους άλλους κατά τη διάρκεια του εργαστηρίου και, για παράδειγμα, εξήγησε: "Με υποδέχτηκαν σαν να ήταν το σπίτι μου".

6.2 Ολλανδία

6.2.1 Εμπειρία εργαστηρίου

Συνολικά, οι συμμετέχοντες απόλαυσαν τη συμμετοχή τους στα εργαστήρια. Το 72% αισθάνθηκε άνετα κατά τη διάρκεια των εργαστηρίων και το 23% αισθάνθηκε ελαφρώς άνετα, το 89,6% αισθάνθηκε ότι έμαθε κάτι καινούργιο "Νέες ιστορίες πίσω από άλλους ανθρώπους" ή "Πολύ ωραίο να δουλεύεις πάνω σε εικόνες και ιστορίες με πρόσφυγες". Με βάση τις απαντήσεις στις ανοιχτές ερωτήσεις, οι συμμετέχοντες έμαθαν να χρησιμοποιούν το φως από διαφορετικές γωνίες για απλές φωτογραφίες και πορτραίτα, συνδυάζοντας τη φωτογραφία με την αφήγηση ιστοριών. Βρήκαν ευχάριστο να μοιράζονται ιστορίες με πρόσφυγες και να εκφράζονται μέσα από εικόνες και ιστορίες. Τονίστηκε το στοιχείο της έκπληξης του φωτός στις φωτογραφίες, καθώς και η δυνατότητα σύνδεσης και έκφρασης μέσω αυτού του συνδυασμού. Το εργαστήριο παρείχε μια πλατφόρμα για τη δημιουργία πορτραίτων με smartphones, την ενσωμάτωση της αφήγησης ιστοριών και την ανακάλυψη νέων ασκήσεων αφήγησης ιστοριών. Ο συνεργατικός χαρακτήρας του εργαστηρίου, η δυναμική της ομάδας και τα διαδραστικά στοιχεία εκτιμήθηκαν. Επιπλέον, συμμετείχαν σε δραστηριότητες όπως η ζωγραφική, η δημιουργία installations και η κατασκευή "ιστορικών σπιτιών", αποκτώντας γνώσεις σχετικά με τον τρόπο σκέψης των νεοαφιχθέντων. Συνολικά, η εμπειρία περιγράφηκε ως διασκεδαστική, ανοιχτή στο μυαλό και δημιουργικά διεγερτική.

Το 92% των συμμετεχόντων θα πρότεινε αυτό το εργαστήριο σε άλλους ανθρώπους "Το να βρίσκομαι σε μια θετική ατμόσφαιρα για λίγες ώρες με κάνει να αισθάνομαι καλύτερα!". "Οι συμμετέχοντες θεώρησαν ότι το εργαστήριο ήταν ένας ωραίος τρόπος να γνωρίσουν νέους ανθρώπους και να περάσουν καλά. Το περιέγραψαν ως διασκεδαστικό, ενδιαφέρον και ευχάριστο, τονίζοντας τη θετική ατμόσφαιρα, τα καλά εργαστήρια και την ευκαιρία να ανταλλάξουν εικόνες, ιστορίες και μουσική. Κάποιοι τόνισαν τη σημασία του να έχουμε μια ωραία μέρα έξω από το AZC, με ωραίους ανθρώπους και ένα ευχάριστο γεύμα. Ενώ υπήρχαν προβληματισμοί σχετικά με τα έξοδα ταξιδιού και τα πολυάσχολα προγράμματα, πολλοί εξέφρασαν ενδιαφέρον για τη διοργάνωση μιας τέτοιας ημέρας για τους ίδιους ή για τους φίλους τους στο AZC, σημειώνοντας ότι θα ήταν ευπρόσδεκτο, αλλά ίσως απαιτούσε την αντιμετώπιση των υλικότεχνικών προκλήσεων. Συνολικά, οι συμμετέχοντες είχαν μια θετική και ευχάριστη εμπειρία κατά τη διάρκεια του εργαστηρίου. Το 68% βρήκε το εργαστήριο πολύ ικανοποιητικό και το 25% ικανοποιητικό.

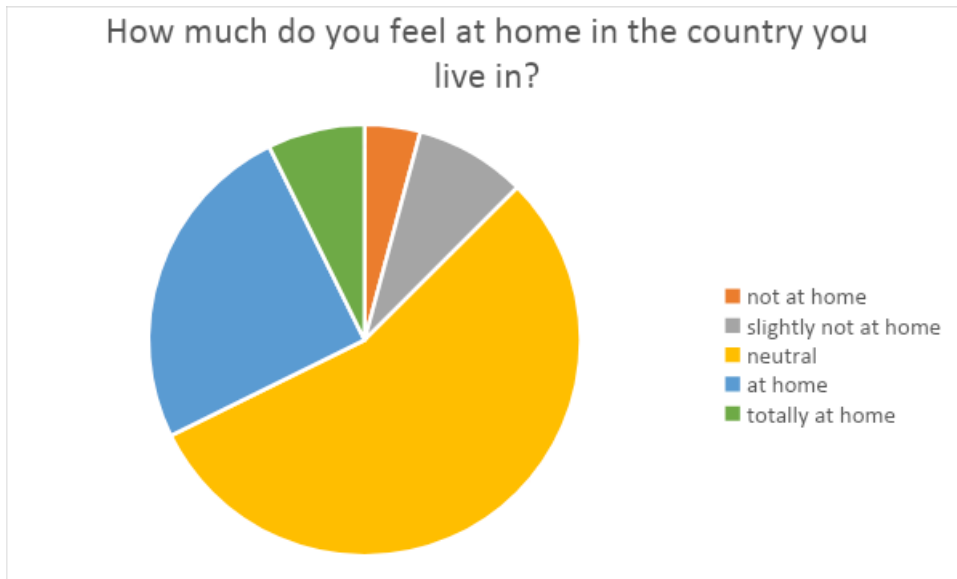

Συνολικά, οι συμμετέχοντες είχαν θετική εμπειρία από το εργαστήριο. Εκτίμησαν το θερμό καλωσόρισμα, τις ενδιαφέρουσες συστάσεις και την ευκαιρία να δοκιμάσουν νέα πράγματα. Υπήρξαν θετικά σχόλια για την ωραία δυναμική της ομάδας, τον ευχάριστο χώρο και τη διαπολιτισμική αλληλεπίδραση. Τα εργαστήρια θεωρήθηκαν γενικά ενδιαφέροντα, αν και ορισμένοι τα βρήκαν λίγο περίπλοκα ή αισθάνθηκαν ότι χρειαζόταν περισσότερος χρόνος για επεξηγήσεις. Το ανεπίσημο περιβάλλον και η ευκαιρία να γνωρίσει κανείς διαφορετικούς ανθρώπους επισημάνθηκαν ως θετικές πτυχές. Οι συμμετέχοντες απόλαυσαν διάφορες δραστηριότητες, την αφήγηση ιστοριών, τον καταιγισμό ιδεών και τη ζωγραφική. Ορισμένοι συμμετέχοντες εξέφρασαν υψηλές προσδοκίες και άλλοι βρήκαν το εργαστήριο εμπνευσμένο και δημιουργικό. Λίγοι ανέφεραν ότι αισθάνθηκαν "λίγο νευρικοί" ή "βίωσαν στιγμές πλήξης, υποδεικνύοντας πιθανά πεδία για βελτίωση". Συνολικά, η ανατροφοδότηση δείχνει ένα μείγμα θετικών εμπειριών και κάποιες εποικοδομητικές προτάσεις για τη βελτίωση του εργαστηρίου.

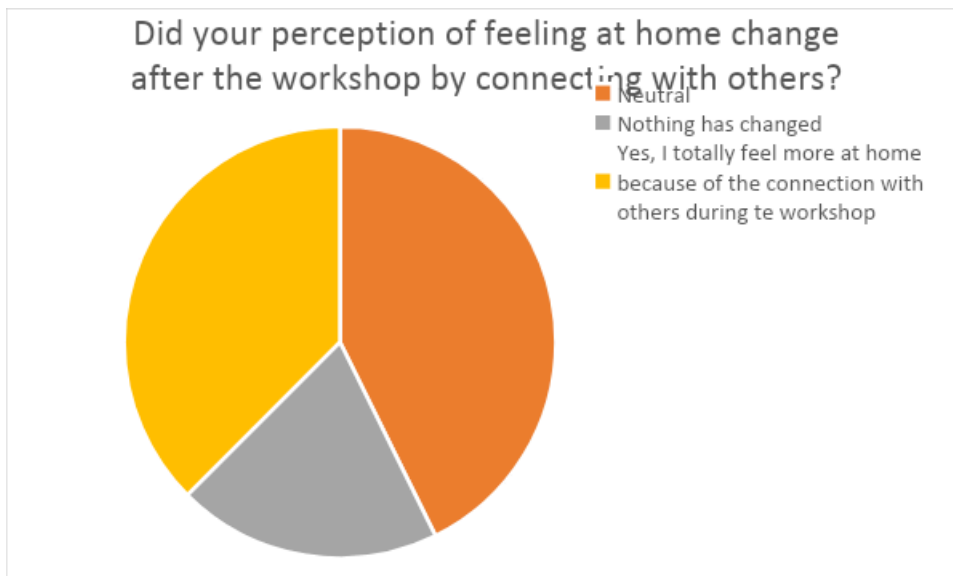
Οι απαντήσεις δείχνουν ότι η άσκηση "Μοιραστείτε το φως" και η δραστηριότητα "Αμοιβαία οπτική αφήγηση" έτυχαν γενικά καλής υποδοχής. Οι συμμετέχοντες θεώρησαν ότι η άσκηση οπτικής αφήγησης ήταν ποικίλη, προκλητική και συνδετική. Η πτυχή της ομαδικής εργασίας εκτιμήθηκε και ορισμένοι συμμετέχοντες την ανέφεραν ως την αγαπημένη τους. Η άσκηση "Αστική φωτο-ιστορία" έλαβε επίσης θετικά σχόλια, με τους συμμετέχοντες να απολαμβάνουν τη διαδικασία λήψης φωτογραφιών με την ομάδα. Οι ασκήσεις "Μουσική και αφήγηση" και "Cut and Frame" αναφέρθηκαν ως ευχάριστες ασκήσεις, ενώ ορισμένοι εξέφρασαν την έκπληξή τους που τις βρήκαν ενδιαφέρουσες. Επιπλέον, η δραστηριότητα "5 όψεις του σπιτιού", ιδίως το μέρος που αφορούσε την κατασκευή ενός σπιτιού των ονείρων, έλαβε θετικά σχόλια. Συνολικά, οι συμμετέχοντες φάνηκαν ικανοποιημένοι από την ποικιλία των ασκήσεων και εκτίμησαν τις διαφορετικές προοπτικές που προσέφεραν οι δραστηριότητες. Υπήρξαν επίσης θετικές αναφορές για την ξενάγηση στο μουσείο και την εμπειρία της ερμηνείας των πινάκων του Van Gogh.

6.2.2 Feeling at home

Ο κύριος σκοπός των εργαστηρίων ήταν οι συμμετέχοντες να νιώσουν πιο οικεία στη χώρα στην οποία διαμένουν. Τους ρωτήσαμε κατά πόσο αισθάνονται σαν στο σπίτι τους στη χώρα στην οποία ζουν. Το 8,3% αισθάνθηκε ελαφρώς μη οικεία, το 55% αισθάνθηκε ουδέτερα, το 25% αισθάνθηκε οικεία και το 7,3% αισθάνθηκε οικεία. Σημειώστε ότι στο εργαστήριο συμμετείχαν και ντόπιοι Ολλανδοί.

Επιπλέον, ρωτήσαμε αν η αντίληψή τους ότι αισθάνονται σπίτι τους άλλαξε μετά το εργαστήριο, καθώς συνδέθηκαν με άλλους.

Οι συμμετέχοντες στο εργαστήριο εξέφρασαν ποικίλα συναισθήματα σχετικά με τις εμπειρίες τους: μια μειοψηφία 20% αισθάνθηκε ότι τίποτα δεν άλλαξε, το 43% αισθάνθηκε ουδέτερο, το 38% αισθάνθηκε πιο οικεία λόγω της σύνδεσης με τους άλλους κατά τη διάρκεια του εργαστηρίου. Ορισμένα άτομα μετέφεραν συναισθήματα ευτυχίας και αισιοδοξίας για τη χώρα, ενώ άλλοι, ιδίως όσοι γεννήθηκαν στην Ολλανδία, περιέγραψαν την αίσθηση ότι βρίσκονται στο σπίτι τους και απολαμβάνουν τη ζωή στο Άμστερνταμ. Για τους αιτούντες ασύλου που διαμένουν σε Κέντρο Αιτούντων Ασύλου (AZC), η αβεβαιότητα σχετικά με τη διαμονή τους στην Ολλανδία ήταν εμφανής, ωστόσο ένιωσαν μια φιλόξενη ατμόσφαιρα μέσα στην ομάδα. Τα εργαστήρια θεωρήθηκαν ως μια ευκαιρία να συνδεθούν με νέους ανθρώπους και να

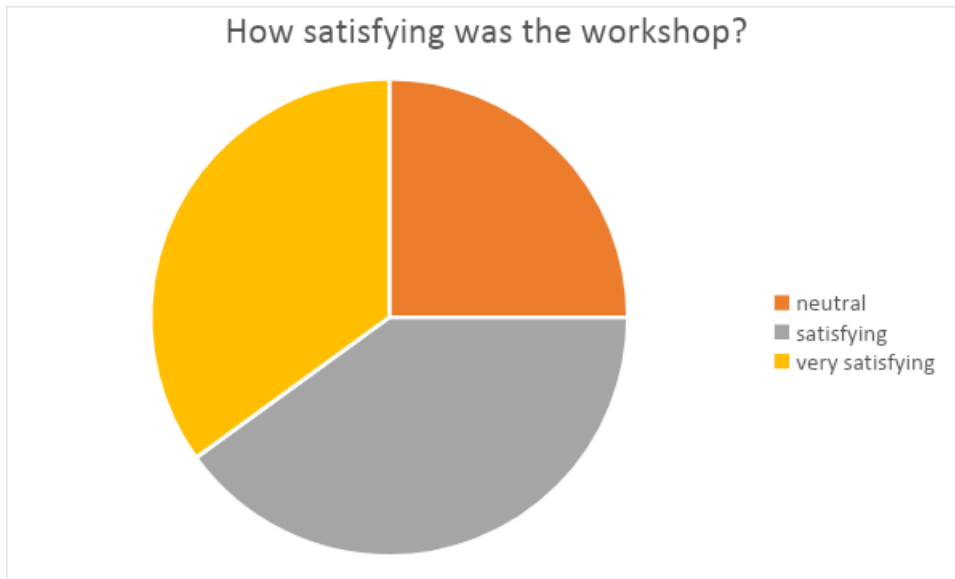
εξερευνήσουν δημιουργικές εκφράσεις. Ωστόσο, οι προκλήσεις περιλάμβαναν ανησυχίες σχετικά με τις εκτεταμένες πληροφορίες που ζητούνταν για διοικητικούς σκοπούς. Η ποικιλομορφία και η αλληλεπίδραση στην ομάδα εκτιμήθηκαν, ενώ ορισμένοι συμμετέχοντες ασχολήθηκαν ενεργά με τον πολιτικό ακτιβισμό για περισσότερη συμμετοχικότητα. Τα εργαστήρια προκάλεσαν προβληματισμούς σχετικά με τα προνόμια, με έναν Ολλανδό συμμετέχοντα να συνειδητοποιεί την τυχερή κατάσταση διαβίωσής του. Η επίσκεψη στο μουσείο και οι δημιουργικές ασκήσεις εκτιμήθηκαν γενικά, προωθώντας μια θετική και άνετη δυναμική της ομάδας. Συνολικά, οι εμπειρίες κυμάνθηκαν από ελπιδοφόρες και εμπλουτιστικές έως προκλητικές, αντανακλώντας το διαφορετικό υπόβαθρο και τις διαφορετικές προοπτικές των συμμετεχόντων.

6.3 Ιταλία

6.3.1 Εμπειρία εργαστηρίων

Αντίστοιχα, το 40 % και το 35 % βρήκαν τα εργαστήρια ικανοποιητικά έως πολύ ικανοποιητικά *"ήταν μια νέα εμπειρία, έμαθα νέα πράγματα που μπορούν να μου φανούν χρήσιμα"*. Επιπλέον, το 40 % αισθάνθηκε άνετα κατά τη διάρκεια των εργαστηρίων και το 40 % αισθάνθηκε λίγο άνετα, το 75 % αισθάνθηκε ότι έμαθε κάτι καινούργιο *"καλές ασκήσεις για να αφηγηθώ ιστορίες, μερικά νέα κόλπα για τη λήψη φωτογραφιών, δεν ξέρω αν θα τα χρησιμοποιήσω όλα, αλλά σίγουρα ήταν ενδιαφέροντα"* ή *"ξέρω ότι κάθε άτομο που έρχεται από το εξωτερικό έχει μια ιστορία, ήταν καλό να μάθω μερικές από αυτές"*. Οι συμμετέχοντες στο εργαστήριο εξέφρασαν ένα ευρύ φάσμα συναισθημάτων σχετικά με την εμπειρία τους. Ενώ ορισμένα άτομα απόλαυσαν τις ασκήσεις, τις βρήκαν συναρπαστικές και μάλιστα έμαθαν πολύτιμες νέες δεξιότητες, κάποιιοι θεώρησαν ότι η μαθησιακή πτυχή δεν ανταποκρίθηκε στις προσδοκίες. Ωστόσο, πολλοί συμμετέχοντες τόνισαν τις ευχάριστες και διασκεδαστικές πτυχές του εργαστηρίου, υπογραμμίζοντας την αξία των κοινωνικών αλληλεπιδράσεων και της ανακάλυψης νέων πραγμάτων. Συνολικά, αν και ορισμένοι συμμετέχοντες αισθάνθηκαν ότι κάτι έλειπε, το εργαστήριο παρείχε μια θετική και ελκυστική ατμόσφαιρα.

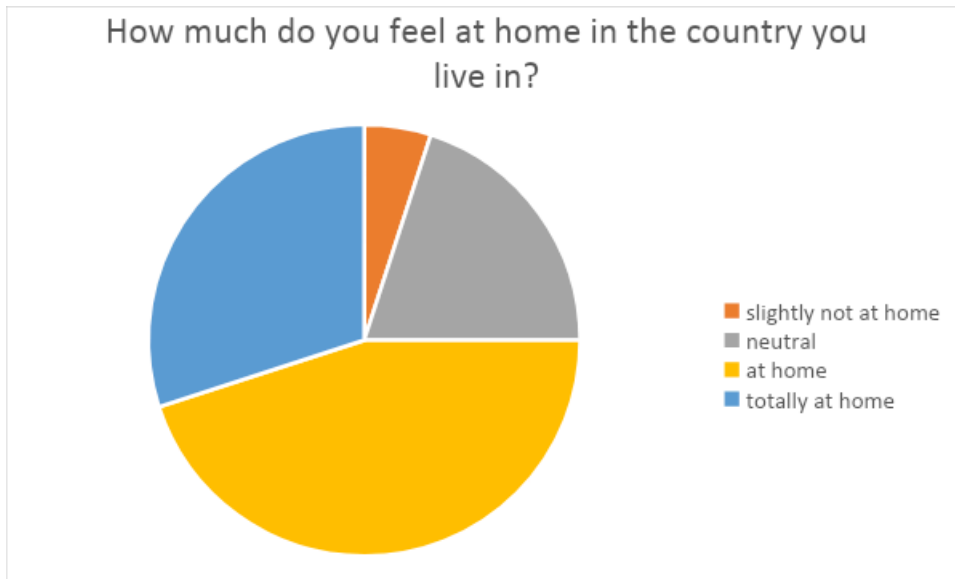
Το 95% των συμμετεχόντων θα πρότεινε αυτό το εργαστήριο σε άλλους ανθρώπους: *"Υπάρχουν πολλά να μάθουμε περνώντας χρόνο με άλλους ανθρώπους, ακόμη περισσότερο όταν είμαστε τόσο διαφορετικοί"*. Οι συμμετέχοντες εκτίμησαν την ευχάριστη ατμόσφαιρα και τις ευχάριστες ασκήσεις, ενώ ορισμένοι εξέφρασαν την άποψη ότι θα μπορούσε να είναι μια διασκεδαστική εμπειρία για άλλους. Επισημαίνεται η αξία του να περνάς χρόνο με διαφορετικά άτομα, τονίζοντας τις δυνατότητες μάθησης από τέτοιες αλληλεπιδράσεις. Ενώ οι συμμετέχοντες γενικά πέρασαν καλά, ορισμένοι επιθυμούσαν οι δραστηριότητες να είναι μικρότερες. Η αναγνώριση ότι το εργαστήριο θα μπορούσε να διδάξει νέες δεξιότητες, που μπορούν να χρησιμοποιηθούν ελεύθερα, προσθέτει μια θετική διάσταση. Ορισμένοι ανέφεραν ότι οι προσδοκίες τους δεν ευθυγραμμίστηκαν πλήρως με την εμπειρία, αλλά αναγνωρίζεται η σημασία του να βγει κανείς από τη δική του φούσκα και να κατανοήσει διαφορετικές προοπτικές, συμβάλλοντας σε μια συνολικά θετική εντύπωση, με πολλούς να εκφράζουν την επιθυμία να συμμετάσχουν ξανά.

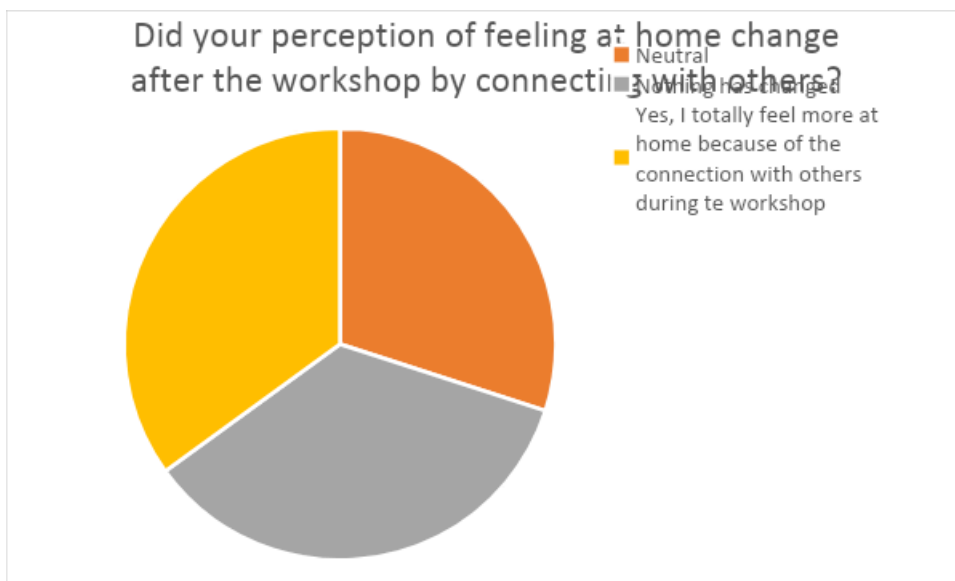
Οι συμμετέχοντες στο εργαστήριο εξέφρασαν ένα ευρύ φάσμα προτιμήσεων για συγκεκριμένες ασκήσεις, υπογραμμίζοντας την ποικιλομορφία των ενδιαφερόντων της ομάδας. Ορισμένοι απολάμβαναν αισθητηριακές εμπειρίες, όπως η άσκηση με δεμένα μάτια στο πάρκο, απολαμβάνοντας την ευκαιρία να αντιληφθούν το περιβάλλον τους μέσω της όσφρησης και του ήχου. Οι συνεργατικές δραστηριότητες, όπως η κοινή ζωγραφική ή η δημιουργία ομαδικών αγαλμάτων, επαινέθηκαν για τον διασκεδαστικό και διαδραστικό χαρακτήρα τους. Η άσκηση φωτογραφίας με διαφορετικά φώτα άρεσε σε όσους είχαν κλίση στην οπτική δημιουργικότητα. Οι ασκήσεις αφήγησης ιστοριών είχαν επιτυχία, ειδικά όταν διεξήχθησαν σε ομαδικό πλαίσιο, προωθώντας την αίσθηση της κοινής δημιουργικότητας και μειώνοντας την ατομική πίεση. Οι συζητήσεις γύρω από προσωπικές και πολιτιστικές αφηγήσεις, όπως οι αναμνήσεις και τα αγαπημένα φαγητά, εκτιμήθηκαν. Αξιοσημείωτη ήταν η συναισθηματική πολυπλοκότητα που βιώθηκε κατά τη διάρκεια ασκήσεων που εμβαθύνουν σε προσωπικές ιστορίες, αναδεικνύοντας τη δυνατότητα του εργαστηρίου για βαθιά ενδοσκόπηση. Οι απαντήσεις απεικονίζουν συλλογικά τους ποικίλους τρόπους με τους οποίους οι συμμετέχοντες ασχολήθηκαν και εκτίμησαν τις διάφορες δραστηριότητες του εργαστηρίου, αναδεικνύοντας την ικανότητα του εργαστηρίου να ανταποκρίνεται σε ένα ευρύ φάσμα ενδιαφερόντων και προτιμήσεων.

6.3.2 Feeling at home

Οι συμμετέχοντες ρωτήθηκαν κατά πόσο αισθάνονται σαν στο σπίτι τους στη χώρα που ζουν. Το 5% αισθάνθηκε ότι δεν αισθάνεται καθόλου οικεία, το 20% αισθάνθηκε ουδέτερο, το 45% αισθάνθηκε οικεία και το 30% αισθάνθηκε απόλυτα οικεία. Σημειώστε ότι στο εργαστήριο συμμετείχαν και ντόπιοι συμμετέχοντες.

Επιπλέον, ρωτήσαμε αν η αντίληψή τους για το feeling at home άλλαξε μετά το εργαστήριο, καθώς συνδέθηκαν με άλλους.

Το 35 % αισθάνθηκε ότι δεν άλλαξε τίποτα, το 30 % αισθάνθηκε ουδέτερο, το 35 % αισθάνθηκε πιο οικεία λόγω της σύνδεσης με τους άλλους κατά τη διάρκεια του εργαστηρίου. Οι απαντήσεις αντικατοπτρίζουν ποικίλα συναισθήματα σχετικά με τον αντίκτυπο του εργαστηρίου στην αίσθηση σύνδεσης και του ανήκειν των συμμετεχόντων. Ορισμένα άτομα, που γεννήθηκαν και μεγάλωσαν στο Μπολζάνο, βρήκαν χαρά στο να ανακαλύψουν τη συντροφικότητα με αγνώστους, να δημιουργήσουν νέες φιλίες και να νιώσουν την αίσθηση της ένταξης στις ομάδες τους. Άλλοι εξέφρασαν ικανοποίηση για την παρέα και τις δραστηριότητες, αλλά σημείωσαν ότι η συνολική τους κατάσταση ή τα συναισθήματά τους δεν είχαν αλλάξει σημαντικά. Υπάρχει αναγνώριση του προνομίου στο να νιώθουν ευπρόσδεκτοι και άνετοι. Για όσους προέρχονταν από χώρες εκτός του Μπολζάνο, το εργαστήριο προκάλεσε μια σειρά συναισθημάτων - από μια νεοαποκτηθείσα αίσθηση της πατρίδας μέχρι την ενίσχυση των δεσμών με τους συναδέλφους συμμετέχοντες. Η ανοιχτή επικοινωνία και οι

κοινές δραστηριότητες εκτιμήθηκαν, ενισχύοντας το αίσθημα του ανήκειν στην ομάδα. Ωστόσο, μερικοί συμμετέχοντες ανέφεραν ότι δεν αισθάνθηκαν βαθιά σύνδεση ή σημαντική αλλαγή στην κατάστασή τους, παρά το γεγονός ότι έμαθαν για τους άλλους. Συνολικά, οι απαντήσεις υπογραμμίζουν την επίδραση του εργαστηρίου στην κοινωνική δυναμική, με διαφορετικό βαθμό επίδρασης στην αίσθηση του σπιτιού και της σύνδεσης των συμμετεχόντων.

6.4 Γερμανία

6.4.1 Εμπειρία εργαστηρίων

Στη Γερμανία οι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι βρήκαν τα εργαστήρια ικανοποιητικά (37%) έως πολύ ικανοποιητικά (47%): *"Ήταν πολύ δημιουργικά. Οι δάσκαλοι ήταν υπέροχοι. Πάντα είχα τη φωτογραφία, τώρα έχω και την αφήγηση ιστοριών ως τρόπο έκφρασης"*. Εκτίμησαν την ευγένεια και την εμπνευση όλων των συμμετεχόντων. Η πτυχή της μάθησης επεκτάθηκε πέρα από τη φωτογραφία, με την αφήγηση ιστοριών να γίνεται ένας νέος τρόπος αυτοέκφρασης για κάποιους. Η έκθεση εκτιμήθηκε ιδιαίτερα και περιγράφηκε ως *"το πιο ωραίο πράγμα"*. Η δημιουργική ατμόσφαιρα και οι καλοί δάσκαλοι προώθησαν ένα περιβάλλον όπου τα άτομα μπορούσαν να μοιραστούν και να αναπτύξουν τις ιστορίες τους. Η συνεργασία στις συνεδρίες φωτογραφίας, όπου οι συμμετέχοντες έμαθαν για το φως, τη σκιά, το κάδρο και το διάφραγμα, επαινέθηκε, μαζί με το πολυπολιτισμικό περιβάλλον που επέτρεψε την αλληλεπίδραση με ανθρώπους από διαφορετικά υπόβαθρα, συμπεριλαμβανομένων των προσφύγων. Το στοιχείο της αφήγησης ιστοριών, αν και γνώριμο σε ορισμένους, παρείχε μια μοναδική προοπτική που μοιάζει με το θέατρο. Αναγνωρίστηκαν προκλήσεις όπως οι χρονικοί περιορισμοί και οι επαγγελματικές υποχρεώσεις, αλλά συνολικά, το εργαστήριο ξεπέρασε τις προσδοκίες, προσφέροντας όχι μόνο προσωπική ανάπτυξη και επαγγελματική εμπνευση αλλά και την ευκαιρία να δημιουργηθούν ουσιαστικές συνδέσεις με ομοϊδέατες. Τονίστηκε ο θεραπευτικός και ικανοποιητικός χαρακτήρας της εμπειρίας, με τους συμμετέχοντες να εκφράζουν ευγνωμοσύνη για την ευκαιρία να μοιραστούν ιστορίες και να εξερευνήσουν κοινά ενδιαφέροντα.

Επιπλέον, όλοι οι συμμετέχοντες αισθάνθηκαν ότι έμαθαν κάτι καινούργιο: *"Έμαθα ότι σε πολλούς ανθρώπους αρέσει να λένε ιστορίες, ακόμη και αν δεν είναι προετοιμασμένοι γι' αυτό. Το είδα με τους άλλους και ένιωσα τη χαρά τους"*. Εξέφρασαν πολύτιμες γνώσεις και προσωπική ανάπτυξη μέσα από τις εμπειρίες τους. Ακόμη και η αυτοπεποίθηση αναδύθηκε ως θέμα, τονίζοντας την κατανόηση ότι η τέχνη και η δημιουργικότητα είναι άκρως ατομικές, με κάθε άτομο να κρύβει μοναδικές ικανότητες αλλά και στο να μοιράζεται τις ιστορίες του και να παρουσιάζει τις φωτογραφίες του σαν καλλιτέχνης.

Ενώ ορισμένοι συμμετέχοντες διέθεταν ήδη γνώσεις σχετικά με τη φωτογραφία, βρήκαν νέες προοπτικές μέσω της αφήγησης, μαθαίνοντας να χρησιμοποιούν τις φωτογραφίες ως μέσο αφήγησης ιστοριών.

Η εκμάθηση της αποτελεσματικής χρήσης του φωτός και η βαθύτερη κατανόηση της φωτογραφίας, της αφήγησης ιστοριών και των συνδυασμένων δυνατοτήτων τους ήταν σημαντικά συμπεράσματα. Συνολικά, το εργαστήριο συνέβαλε στην ενίσχυση της αυτοπεποίθησης, στην προθυμία να μοιραστούν συναισθήματα και στην εμπνευσμένη δημιουργικότητα των συμμετεχόντων.

Όλοι οι συμμετέχοντες θα πρότειναν αυτό το εργαστήριο σε άλλους ανθρώπους "Μπορείτε να γνωρίσετε ωραίους ανθρώπους και να μάθετε για την αφήγηση ιστοριών ή να εμβαθύνετε σε αυτά που γνωρίζετε". Αναφέρουν ότι όσοι τους αρέσει η φωτογραφία ή το θέατρο θα μπορούσαν πιθανώς να επωφεληθούν. Επιπλέον, αναφέρεται ότι η αίσθηση της ελευθερίας να εκφραστεί κανείς, η εκμάθηση της φωτογραφικής τέχνης, η συμμετοχή σε μια έκθεση και η αίσθηση ότι είναι καλλιτέχνης σημειώθηκαν ως πολύτιμες πτυχές. Η συνολική εμπειρία περιγράφηκε ως διασκεδαστική και οι συμμετέχοντες θεώρησαν ότι πρόκειται για έναν δημιουργικό χώρο που ευνοεί την προσωπική και καλλιτεχνική ανάπτυξη.

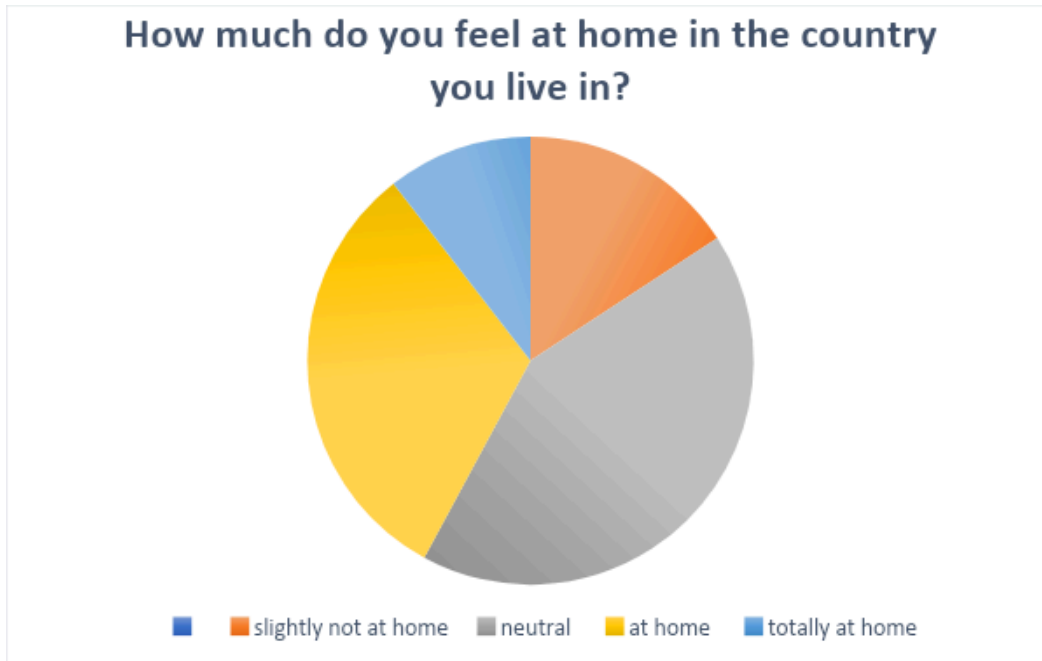
Οι συμμετέχοντες στο εργαστήριο εξέφρασαν ένα ποικίλο φάσμα αγαπημένων ασκήσεων, κάθε μία από τις οποίες ανέδειξε μοναδικές πτυχές της εμπειρίας. Ορισμένοι προτίμησαν την άσκηση αφήγησης ιστοριών, εκτιμώντας τη δημιουργική και συνεργατική πτυχή της συνέχισης των ιστοριών των άλλων. Η άσκηση φωτογραφίας που περιλάμβανε την αναζήτηση του φωτός βρήκε ανταπόκριση σε άλλους, τονίζοντας τη σημασία του φωτός στη φωτογραφία. Η άσκηση "Art Remake" ήταν δημοφιλής για τη δημιουργική της έκφραση και την ευκαιρία να μεταφερθούν προσωπικές ιστορίες με καλλιτεχνικά μέσα. Η άσκηση "Στο παρόν", όπου μια φωτογραφία χρησιμοποιήθηκε για να γραφτεί μια ιστορία, ξεχώρισε για τον συναισθηματικό αντίκτυπο και την ευκολία δημιουργίας ιστοριών. Οι ασκήσεις "Αστική φωτογραφική ιστορία" και "Μοιραστείτε το φως" ήταν ιδιαίτερα ευχάριστες για τον προσωπικό και συνεργατικό τους χαρακτήρα.

Το "Paint your story" επαινέθηκε για τη μοναδική του προσέγγιση, χρησιμοποιώντας κινήσεις του σώματος για να μεταφέρει μια αφήγηση. Η άσκηση που περιλάμβανε την ανταλλαγή ιστοριών για το αγαπημένο φαγητό συγκέντρωσε ενθουσιασμό, δημιουργώντας μια ευχάριστη και "πεινασμένη" ατμόσφαιρα. Διάφορες ασκήσεις φωτογραφίας, όπως οι "Art Remake" και "Μία συμβολική φωτογραφία", εκτιμήθηκαν για τη δημιουργικότητά τους και την ευκαιρία ανταλλαγής ιδεών. Η άσκηση "5 όψεις του σπιτιού", η οποία περιελάμβανε τη δημιουργία μιας εγκατάστασης με αντικείμενα και φωτογραφίες, ξεχώρισε για τη μοναδικότητα και την καλλιτεχνική της εμπλοκή.

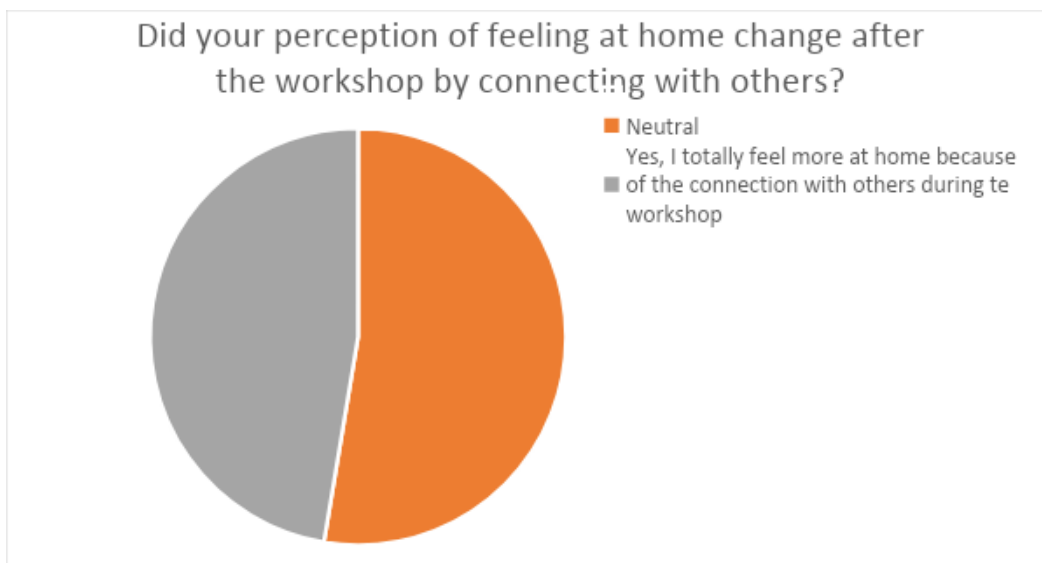
Συνολικά, οι συμμετέχοντες εκτίμησαν τις ασκήσεις που ενθάρρυναν τη δημιουργικότητα, την προσωπική έκφραση, τη συνεργασία και τη διασταύρωση της αφήγησης και των εικαστικών τεχνών.

6.4.2 Feeling at home

Οι συμμετέχοντες ρωτήθηκαν κατά πόσο αισθάνονται σαν στο σπίτι τους στη χώρα που ζουν. Το 15,8% αισθάνθηκε ότι δεν αισθάνεται καθόλου οικεία, το 42% αισθάνθηκε ουδέτερο, το 32% αισθάνθηκε οικεία και το 10% αισθάνθηκε απόλυτα οικεία. Σημειώστε ότι στο εργαστήριο συμμετείχαν και ντόπιοι συμμετέχοντες.

Επιπλέον, ρωτήσαμε αν η αντίληψή τους ότι αισθάνονται σαν στο σπίτι τους άλλαξε μετά το εργαστήριο, καθώς συνδέθηκαν με άλλους.

Το 53% αισθάνθηκε ουδέτερο, ενώ το 48% αισθάνθηκε περισσότερο οικεία λόγω της σύνδεσης με τους άλλους κατά τη διάρκεια του εργαστηρίου. Ενώ ορισμένοι αναγνωρίζουν αλλαγές στις

προοπτικές τους, υπάρχουν και οι προκλήσεις που συνδέονται με αυτές "Είμαι πιο ξεκάθαρος σχετικά με το τι μου λείπει από την πρώην πατρίδα μου. Εδώ είμαστε ασφαλείς αλλά υπάρχουν διακρίσεις". Ο πολυπολιτισμικός χαρακτήρας της ομάδας στο εργαστήριο φαίνεται να έχει θετικό αντίκτυπο, ενισχύοντας την αίσθηση του ανήκειν σε ορισμένους συμμετέχοντες. Στην πραγματικότητα δεν άλλαξε τα συναισθήματά μου σχετικά με το "να αισθάνομαι σαν στο σπίτι μου". Ωστόσο, ήταν μια καταπληκτική εμπειρία να μιλάμε γι' αυτό και να μοιραζόμαστε τις ιστορίες μεταξύ μας. Συνολικά, οι απαντήσεις μεταφέρουν ένα μείγμα συναισθημάτων, η συζήτηση για το θέμα του αισθήματος του σπιτιού έκανε τους περισσότερους συμμετέχοντες να σκεφτούν το θέμα και τις διαφορετικές αντιλήψεις για το αίσθημα του σπιτιού. Ωστόσο, δεν αύξησε απαραίτητα το αίσθημα του να αισθάνεται κανείς στο σπίτι του για τους μισούς συμμετέχοντες.

7 Συμπέρασμα

Στο έργο Your Journey χρησιμοποιήσαμε δημιουργικές μεθοδολογίες για να διερευνήσουμε και να ενισχύσουμε την αίσθηση του σπιτιού και του ανήκειν μεταξύ των νέων με τοπικό υπόβαθρο και συμπεριλαμβανομένου ενός σημαντικού ποσοστού νέων με προσφυγικό υπόβαθρο. Τα αποτελέσματα θα πρέπει να ερμηνεύονται με προσοχή λόγω του γεγονότος ότι η πλειονότητα των συμμετεχόντων είχε προσφυγικό υπόβαθρο και ο αριθμός των συμμετεχόντων στην Ολλανδία ήταν μεγαλύτερος από ό,τι στις άλλες χώρες.

Τα εργαστήρια έδειξαν υψηλή ικανοποίηση των συμμετεχόντων, με την πλειοψηφία να εκφράζει όχι μόνο ικανοποίηση αλλά και αίσθηση προσωπικής ανάπτυξης. Τα δημιουργικά στοιχεία, η αφήγηση ιστοριών και η φωτογραφία, παρείχαν στα άτομα μια πλατφόρμα για να μοιραστούν τις αφηγήσεις τους, ενισχύοντας τις συνδέσεις και την κατανόηση μεταξύ των συμμετεχόντων. Η θετική υποδοχή υπογραμμίζει τη δυνατότητα των δημιουργικών παρεμβάσεων να υπερβούν τα πολιτιστικά και γλωσσικά εμπόδια, επιτρέποντας σε διαφορετικά άτομα να βρουν κοινό έδαφος.

Η διατοπική διαφοροποίηση των συναισθημάτων των συμμετεχόντων ως προς το να νιώθουν στο σπίτι τους προκαλεί προκαταλήψεις. Η Γερμανία και η Ολλανδία, οι οποίες συχνά θεωρούνται χώρες προορισμού, δεν παρουσίασαν ισχυρότερη αίσθηση της πατρίδας μεταξύ των συμμετεχόντων, ενώ οι συμμετέχοντες στην Ιταλία, η οποία θεωρείται ως χώρα που περνάει από εκεί, δήλωσαν ότι αισθάνονται σαν στο σπίτι τους. Αυτό το απροσδόκητο εύρημα αναδεικνύει την περίπλοκη σχέση μεταξύ της αίσθησης του ανήκειν και του συγκεκριμένου πλαισίου της χώρας διαμονής. Περαιτέρω έρευνα θα μπορούσε να διερευνήσει τους διαφοροποιημένους παράγοντες που επηρεάζουν αυτές τις διαφοροποιήσεις, καθώς ο αριθμός των συμμετεχόντων στην παρούσα έρευνα στις Ολλανδία ήταν πολύ μεγαλύτερος από ό,τι στις άλλες χώρες.

Η επιτυχία του έργου στην προώθηση της αίσθησης της κοινότητας και της κατανόησης μεταξύ των συμμετεχόντων ευθυγραμμίζεται με προηγούμενες μελέτες που τονίζουν τον ρόλο της αφήγησης ιστοριών και της δημιουργικής έκφρασης στην οικοδόμηση δεσμών. Μια αξιοσημείωτη πτυχή είναι η επίδραση του εργαστηρίου στις αντιλήψεις των συμμετεχόντων για το σπίτι. Η πλειονότητα ανέφερε θετική αλλαγή, ιδίως μεταξύ των ατόμων με προσφυγικό υπόβαθρο. Αυτό υποδηλώνει ότι οι δημιουργικές παρεμβάσεις που διευκολύνθηκαν από το πρόγραμμα παίζουν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση μιας πιο θετικής και περιεκτικής αίσθησης του σπιτιού, ιδίως για τα άτομα που έχουν βιώσει τον εκτοπισμό. Ως εκ τούτου, συνιστούμε ανεπιφύλακτα τη χρήση της εργαλειοθήκης μας σε εργαζόμενους σε νέους, εκπαιδευτικούς, καλλιτέχνες, νέους ηγέτες, κοινωνικούς λειτουργούς, εθελοντές, κοινωνικούς επιχειρηματίες και άλλα άτομα που εργάζονται με άτομα με προσφυγικό υπόβαθρο.

Εν κατακλείδι, το έργο *Your Journey* αποτελεί μια πολλά υποσχόμενη προσέγγιση για την αντιμετώπιση των πολύπλευρων διαστάσεων του σπιτιού και του ανήκειν μεταξύ διαφορετικών νέων. Καθώς θα αναπτύσσονται μελλοντικές επαναλήψεις τέτοιων έργων, μια ολοκληρωμένη αξιολόγηση των μακροπρόθεσμων επιπτώσεων και η διερεύνηση πρόσθετων παραγόντων του πλαισίου θα είναι ζωτικής σημασίας για τη βελτίωση και τη βελτιστοποίηση των παρεμβάσεων που αποσκοπούν στην ενίσχυση της αίσθησης του σπιτιού και της κοινότητας μεταξύ ατόμων με διαφορετικό υπόβαθρο.

Αναφορές:

Abdelaaty, L., & Steele, L. G. (2022). Explaining attitudes toward refugees and immigrants in Europe. *Political Studies*, 70(1), 110-130.

Abu Ghazaleh, N., Heredia, O., & Bos, E. (2024). Building and Repairing Through the Arts. In *Social Work and the Arts: Expanding Horizons* (pp. 212).

Andrade, A. D., & Doolin, B. (2016). Information and communication technology and the social inclusion of refugees. *MIS Quarterly*, 40(2), 405-416.

Assembly, U. G. (1951). Convention relating to the status of refugees. *United Nations, Treaty Series*, 189(1), 137.

Austin, A. (2018). Well-Being and Social Justice: In Defence of the Capabilities Approach. In A. Austin (Ed.), *The Politics of Wellbeing* (pp. 49-70). Palgrave Macmillan, Cham.

Batson, C. D., Polycarpou, M. P., Harmon-Jones, E., Imhoff, H. J., Mitchener, E. C., Bednar, L. L., ... & Highberger, L. (1997). Empathy and attitudes: Can feeling for a member of a stigmatized group improve feelings toward the group? *Journal of Personality and Social Psychology*, 72(1), 105.

Bessell, A. G., Deese, W. B., & Medina, A. L. (2007). Photolanguage: How a picture can inspire a thousand words. *American Journal of Evaluation*, 28(4), 558-569.

Brewer, M. B., Gonsalkorale, K., & Van Dommelen, A. (2013). Social identity complexity: Comparing majority and minority ethnic group members in a multicultural society. *Group Processes & Intergroup Relations*, 16(5), 529-544.

Byrne, D. (1997). An overview (and underview) of research and theory within the attraction paradigm. *Journal of Social and Personal Relationships*, 14(3), 417-431.

Cikara, M., Bruneau, E. G., & Saxe, R. R. (2011). Us and them: Intergroup failures of empathy. *Current Directions in Psychological Science*, 20(3), 149-153.

Costalat-Founeau, A. M., & Lipiansky, E. M. (2008). Éditorial: «Le sujet retrouvé». *Connexions*, (1), 7-12.

Crozet, M. (n.d.). *Identity and stress in the integration process [Powerpoint-slides]. Elan Interculturel.*

- Csikszentmihalyi, M. (1991). Design and order in everyday life. *Design Issues*, 8(1), 26-34.
- Czarniawska, B. (2004). *Narratives in Social Science Research*. Sage Publications.
- Dieterich-Hartwell, R., & Koch, S. C. (2017). Creative arts therapies as temporary home for refugees: Insights from literature and practice. *Behavioral Sciences*, 7(4), 69.
- Easthope, H. (2004). A place called home. *Housing, Theory and Society*, 21(3), 128-138.
- Elfenbein, H. A., & Ambady, N. (2002). On the universality and cultural specificity of emotion recognition: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 128(2), 203.
- Fleron, B. R., & Pedersen, C. (2010, November). Exploring the roles in a photo elicitation dialogue. In *Proceedings of the 11th Biennial Participatory Design Conference* (pp. 175-178).
- Habib, N. (1996). "The Search for Home." *Journal of Refugee Studies*, 9, 96-102.
- Harper, D. (2002). Talking about pictures: A case for photo elicitation. *Visual Studies*, 17(1), 13-26.
- Hergenrather, K. C., Rhodes, S. D., Cowan, C. A., Bardhoshi, G., & Pula, S. (2009). Photovoice as community-based participatory research: A qualitative review. *American Journal of Health Behavior*, 33(6), 686-698.
- Hewstone, M., Rubin, M., & Willis, H. (2002). Intergroup bias. *Annual Review of Psychology*, 53(1), 575-604.
- Hewstone, M., Rubin, M., & Willis, H. (2002). Intergroup bias. *Annual Review of Psychology*, 53(1), 575-604.
- Kale, A., Stupples, P., & Kindon, S. (2019). Feeling at home: A multisensory analysis of former refugee and host society residents' integration in Wellington, Aotearoa New Zealand. *Emotion, Space and Society*, 33, 100615.
- Kong, T. M., Kellner, K., Austin, D. E., Els, Y., & Orr, B. J. (2015). Enhancing participatory evaluation of land management through photo elicitation and photovoice. *Society & Natural Resources*, 28(2), 212-229.
- Korac, M. (2009). *Remaking Home: Reconstructing Life, Place and Identity in Rome and Amsterdam*. Berghahn Books.
- Kreek, M. de. (2014). Empowerment from a narrative perspective: Learning from local memory websites. In *2014 Digital Methods Mini-conference - My Sentiments Exactly: On Methods of Early Warning, Detection and Monitoring Through Online and Social Media*. Digital Methods Initiative - University of Amsterdam.
- Kurtz, J. L. (2015). Seeing through new eyes: An experimental investigation of the benefits of photography. *Journal of Basic & Applied Sciences*, 11, 354.
- Loewenthal, D., Avdi, E., Chauhan, G., Saita, E., Natri, T., Righi, R., ... & Issari, P. (2017). Evaluating the therapeutic use of photocards in European prisons. *Counselling Psychology Quarterly*, 30(1), 67-85.
- Migliorini, L., & Rania, N. (2017). A qualitative method to "make visible" the world of intercultural relationships: The photovoice in social psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 14(2), 131-145.

- Nelson, A., McClintock, C., Perez-Ferguson, A., Shawver, M. N., & Thompson, G. (2008, June). Storytelling narratives: Social bonding as key for youth at risk. *Child & Youth Care Forum, 37*, 127-137.
- Nussbaum, M. C. (2011). *Creating Capabilities*. Harvard University Press.
- Papadopoulos, R. K. (Ed.). (2018). *Therapeutic Care for Refugees: No Place Like Home*. Routledge.
- Perez Murcia, L. E. (2019). 'The sweet memories of home have gone': Displaced people searching for home in a liminal space. *Journal of Ethnic and Migration Studies, 45*(9), 1515-1531.
- Rappaport, J. (1995). Empowerment meets narrative: Listening to stories and creating settings. *American Journal of Community Psychology, 23*(5), 795-807.
- Robbins, S. P., & Judge, T. A. (2001). *Organizational Behavior*.
- Sanon, M. A., Evans-Agnew, R. A., & Boutain, D. M. (2014). An exploration of social justice intent in photovoice research studies from 2008 to 2013. *Nursing Inquiry, 21*(3), 212-226.
- Scherder, E. (2015). Actieve en passieve kunstbeoefening goed voor de hersenen. *Boekman, 104*, 4-8.
- Sen, A. K. (1999). *Development as Freedom*. Alfred A. Knopf.
- Spector-Mersel, G. (2010). Narrative research: Time for a paradigm. *Narrative Inquiry, 20*(1), 204-224.
- Tanti, C., Stukas, A. A., Halloran, M. J., & Foddy, M. (2011). Social identity change: Shifts in social identity during adolescence. *Journal of Adolescence, 34*(3), 555-567.
- Turner, J., Hogg, M., Oakes, P., Reicher, S., & Wetherell, M. (1987). *Rediscovering the Social Group: A Self-Categorization Theory*. Blackwell.
- Tsang, S. K., Hui, E. K., & Law, B. (2012). Self-efficacy as a positive youth development construct: A conceptual review. *The Scientific World Journal, 2012*.